

Journal Website

Article history:
Received 25 March 2026
Revised 14 August 2026
Accepted 23 August 2026
Initial Publication 31 August 2026
Final Publication 23 October 2027

Dynamic Management and Business Analysis

Volume 6, Issue 4, pp 1-25

E-ISSN: 3041-8933

Designing a Qualitative Model of Creative Government for Realizing Innovative Entrepreneurship in Knowledge-Based Companies

Mohammad. Hemati¹, Mandan. Momeni^{2*}, Hasan. Givorian¹

¹ Department of Public Administration and Public Policy, CT.C., Islamic Azad University, Tehran, Iran

² Department of Public Administration and Human Resources, CT.C., Islamic Azad University, Tehran, Iran

* Corresponding author email address: Man.momeni@iauctb.ac.ir

Article Info

Article type:

Original Research

How to cite this article:

Hemati, M., Momeni, M., & Givorian, H. (2027). Designing a Qualitative Model of Creative Government for Realizing Innovative Entrepreneurship in Knowledge-Based Companies. *Dynamic Management and Business Analysis*, 6(4), 1-25.

<https://doi.org/10.61838/dmbaj.433>

© 2027 the author(s). Published by Knowledge Management Scientific Association. This is an open access article under the terms of the Creative Commons Attribution 4.0 International (CC BY 4.0) License.

ABSTRACT

Objective: This study aimed to design and explain a qualitative model of creative government for realizing innovative entrepreneurship in knowledge-based companies.

Methodology: This developmental-applied study employed a qualitative approach within an interpretivist-constructivist paradigm. Participants were experts with theoretical knowledge and executive experience in innovation policymaking, public administration, entrepreneurship, and knowledge-based enterprises. They were recruited through purposive and snowball sampling. Theoretical saturation was reached at the eighteenth interview, and two additional interviews were conducted to ensure theoretical adequacy, resulting in a final sample of 20 participants. Data were collected through semi-structured interviews and analyzed using Braun and Clarke's six-phase thematic analysis and Attride-Stirling's thematic network technique with MAXQDA software. Trustworthiness was evaluated according to Lincoln and Guba's criteria and participant checking. Inter-coder agreement was 89.5%, indicating satisfactory coding reliability.

Findings: Exploratory factor analysis supported the adequacy and validity of the nine-dimensional structure of the proposed model. Kaiser-Meyer-Olkin values ranged from 0.713 to 0.891 across the model dimensions, while Bartlett's tests of sphericity were statistically significant for all dimensions ($p < 0.001$). The final model indicated that creative policymaking and intelligent decision-making function as the principal governmental drivers. Their effects are transmitted through dynamic creativity, a creative work culture, and networked creativity, which collectively facilitate innovative flexibility, technological infrastructure development, innovative value creation, and innovative sustainability. The resulting framework therefore demonstrated an interconnected mechanism linking governmental, organizational, technological, and network-level processes in the development of innovative entrepreneurship.

Conclusion: Innovative entrepreneurship in knowledge-based companies requires a transition from the conventional regulatory role of government toward a creative, intelligent, network-oriented, and facilitative governance model. Creative policymaking and evidence-based decision-making can foster innovation when translated into dynamic organizational creativity, supportive creative cultures, and collaborative innovation networks. These mechanisms ultimately strengthen adaptability, technological capability, innovative value creation, and long-term innovation sustainability. The proposed model provides a context-sensitive framework that can assist policymakers and managers in developing and strengthening the ecosystem of knowledge-based companies.

Keywords: Creative Government; Innovative Entrepreneurship; Knowledge-Based Companies; Creative Policymaking; Intelligent Decision-Making; Thematic Analysis.

EXTENDED ABSTRACT

Introduction

Entrepreneurship has become a central mechanism for economic transformation, employment creation, productivity improvement, and resilience in contemporary economies. Its significance extends beyond the establishment of new firms, because entrepreneurial activities can facilitate structural change, generate new markets, accelerate knowledge commercialization, and enhance the capacity of economies to respond to technological and environmental turbulence. Recent evidence indicates that entrepreneurship contributes substantially to economic development and that improvements in entrepreneurial activity are associated with stronger economic performance ([Zarkua et al., 2025](#)). At the individual level, cognitive and motivational factors also shape entrepreneurial intention and determine how individuals recognize and exploit opportunities within emerging innovation environments ([Suanpong et al., 2025](#)). Nevertheless, in knowledge-driven economies, the strategic issue is no longer entrepreneurship alone, but innovation-driven entrepreneurship, in which the creation and commercialization of novel knowledge, technologies, products, and business models constitute the core of entrepreneurial activity ([Botelho et al., 2026](#)). This form of entrepreneurship is increasingly associated with sustainable development, particularly in emerging economies where innovation must simultaneously generate economic value and address long-term developmental challenges ([Dote-Pardo et al., 2025](#)).

Innovative entrepreneurship is fundamentally embedded in systems of knowledge production and diffusion. The knowledge spillover perspective explains that knowledge generated by universities, research organizations, technological institutions, and firms may remain commercially unexploited unless entrepreneurial actors identify opportunities to transform it into marketable innovations ([Audretsch et al., 2025](#)). Accordingly, knowledge-intensive innovative entrepreneurship depends on the interaction of entrepreneurial agency with technological capabilities, innovation systems, institutional arrangements, and mechanisms of organizational learning ([Malerba & McKelvey, 2020](#)). Entrepreneurship is therefore highly context-dependent; the transition from latent entrepreneurial potential to realized entrepreneurial activity is influenced by the quality of the surrounding institutional, social, and economic environment ([Audretsch et al., 2022](#)). New digital environments have further expanded entrepreneurial possibilities by creating virtual markets and new modes of interaction and value creation ([Yemenici, 2022](#)), while advanced digital infrastructures increasingly support intelligent design, simulation, information integration, and decision-making ([Xia et al., 2022](#)).

Within this context, government assumes a decisive role in shaping the institutional conditions under which innovative entrepreneurship develops. Contemporary public-sector entrepreneurship suggests that government should no longer be regarded only as a regulator or provider of public services; it may also act entrepreneurially by identifying opportunities, mobilizing resources, experimenting with novel solutions, and creating public value ([Vivona et al., 2025](#)). Government policies related to taxation, finance, innovation support, education, regulation, and business facilitation can significantly influence entrepreneurial activity ([Ajayi-Nifise et al., 2024](#)). This role becomes particularly important in less-developed institutional environments, where regional and national governments may compensate for institutional deficiencies and facilitate opportunity entrepreneurship by strengthening entrepreneurial

ecosystems (Wei, 2022). Government support programs can also improve firm performance when they complement entrepreneurial orientation and internal organizational capabilities (Nakku et al., 2020).

These developments have brought the concept of “creative government” to the forefront of public administration. Creative government implies a transition from rigid, procedure-driven bureaucracy toward governance characterized by experimentation, flexibility, knowledge use, learning, creative problem solving, and innovative policymaking. Creativity in public administration is increasingly recognized as an essential organizational capability for responding to complex and rapidly changing public problems (Stasyuk et al., 2025). Creative policy capacity depends on both individual and organizational determinants and requires institutional settings that enable policymakers to generate, evaluate, and implement novel solutions (Fleischer & Wanckel, 2024). Transformational leadership and psychological empowerment can further strengthen creative performance within governmental organizations (Alhosani & Ahmad, 2024), while intellectual capital and knowledge-based organizational resources provide important foundations for employee creativity (Rasan & Atiyah, 2022).

A creative government must also employ digital and participatory governance mechanisms. E-government systems can improve information transparency, public participation, communication, and institutional responsiveness, thereby creating more favorable conditions for innovation-oriented economic activity (Tejedo-Romero et al., 2022). The government’s contribution to entrepreneurship further includes the development of entrepreneurial networks and innovation ecosystems linking firms, universities, research centers, investors, customers, and public agencies (Rachmawati et al., 2023). Evidence from Iran similarly indicates that the development of university-based entrepreneurship ecosystems requires coordinated institutional support, appropriate infrastructures, and effective university–industry–government relationships (Entezari, 2022). Research on entrepreneurial ecosystems has also emphasized the importance of institutional structures, resources, and collaborative networks in stimulating entrepreneurial activity (Moradnejadi, 2024).

Financial and human resources constitute additional pillars of this ecosystem. Financial technologies and entrepreneurial finance practices can facilitate access to capital for small and medium-sized enterprises (Łasak, 2022), while alternative finance can support innovative and sustainable business models (Moleka, 2024). Government assistance may become particularly effective when combined with financial literacy and firms’ capacity to manage financial resources (Hossain et al., 2023). At the human-capital level, entrepreneurship education can strengthen entrepreneurial competencies and intentions (Lv et al., 2021), while university support and creativity can foster entrepreneurial orientation (Anjum et al., 2020). In the Iranian context, research has similarly highlighted the roles of technological capabilities, supportive policies, financial resources, self-efficacy, and innovative creativity in entrepreneurial development (Alavi & Fakhri, 2022; Jamshidi et al., 2021; Karimi Mokhtari Baye Kolaei, 2020).

Despite these developments, previous research has frequently examined government support, public-sector creativity, entrepreneurial ecosystems, technological infrastructure, and innovative entrepreneurship as separate domains. Consequently, less attention has been given to an integrated framework explaining how creative governmental characteristics can be translated through organizational, cultural, network-based, and technological mechanisms into innovative entrepreneurial outcomes, particularly within Iranian knowledge-based companies. Accordingly, the present study aimed to design

a qualitative model of creative government for realizing innovative entrepreneurship in knowledge-based companies.

Materials and Methods

This study was developmental-applied in purpose and qualitative in methodological orientation. It was conducted within an interpretivist-constructivist paradigm and followed an inductive logic to identify the underlying dimensions and mechanisms through which creative government contributes to innovative entrepreneurship in knowledge-based companies. The participants consisted of experts possessing substantial theoretical knowledge and executive experience in innovation policymaking, public administration, entrepreneurship, and knowledge-based business ecosystems.

Participants were recruited through purposive and snowball sampling based on information richness. Data collection continued until theoretical saturation was achieved. Saturation became evident during the eighteenth interview; however, two additional interviews were conducted to ensure theoretical adequacy, resulting in a final sample of 20 experts. Data were collected using semi-structured interviews that allowed the researchers to maintain a common conceptual framework while exploring participants' experiences and interpretations in depth.

The qualitative data were analyzed using Braun and Clarke's six-phase thematic analysis procedure. The analytical process included familiarization with the interview data, generation of initial codes, identification of candidate themes, review and refinement of themes, definition and naming of final themes, and development of the conceptual model. MAXQDA software was employed to organize and manage the coding process. Attride-Stirling's thematic network technique was subsequently applied to organize the extracted concepts hierarchically into basic, organizing, and global themes and to clarify the conceptual relationships among them.

Trustworthiness was assessed through procedures corresponding to credibility, dependability, confirmability, and transferability. Participant checking and prolonged engagement with the data were used to enhance credibility. Coding procedures and analytic decisions were systematically documented. Four selected interviews were independently coded by two coders to assess coding consistency, and inter-coder agreement was calculated. Exploratory factor analysis was additionally used to examine the adequacy of the extracted thematic structure.

Findings

The thematic analysis resulted in the extraction of 144 initial or subsidiary codes, which were organized into 35 organizing themes and subsequently consolidated into nine global themes. These nine overarching dimensions were creative policymaking, intelligent decision-making, innovative flexibility, technological infrastructure, dynamic creativity, creative work culture, networked creativity, innovative value creation, and innovative sustainability.

The reliability assessment demonstrated a high level of consistency between independent coders. Of the 144 codes evaluated in the selected interviews, 129 were coded similarly by both coders, resulting in an inter-coder agreement coefficient of approximately 89.5%. This level of agreement indicated satisfactory dependability and consistency in the qualitative coding process.

The exploratory factor analysis further supported the adequacy of the nine-dimensional structure. Kaiser–Meyer–Olkin values were 0.782 for creative policymaking, 0.714 for intelligent decision-making, 0.813 for innovative flexibility, 0.891 for technological infrastructure, 0.816 for dynamic creativity, 0.713

for creative work culture, 0.793 for networked creativity, 0.826 for innovative value creation, and 0.728 for innovative sustainability. Bartlett's test of sphericity was statistically significant for all dimensions ($p < 0.001$), indicating that the relationships among the indicators were adequate for the extracted factorial structure.

Analysis of the thematic network revealed a systematic configuration among the nine dimensions. Creative policymaking and intelligent decision-making constituted the principal governmental drivers and inputs of the model. These two dimensions established the institutional and strategic conditions necessary for the activation of the model. Dynamic creativity, creative work culture, and networked creativity formed the central mediating mechanisms through which governmental policies and decisions were translated into innovation-oriented organizational behavior. The interaction among these mechanisms ultimately contributed to four major outputs: innovative flexibility, development of technological infrastructure, innovative value creation, and innovative sustainability.

The findings therefore indicated that government policies and decisions do not produce innovative entrepreneurship through a simple direct mechanism. Their effectiveness depends on whether they stimulate continuous creativity, institutionalize an organizational culture supportive of experimentation and learning, and facilitate collaborative networks among the actors of the knowledge-based ecosystem. The resulting model consequently represents innovative entrepreneurship as the outcome of an interconnected and multilevel process rather than an isolated organizational capability.

Discussion and Conclusion

The findings demonstrate that the realization of innovative entrepreneurship in knowledge-based companies requires a fundamental transformation in the role of government. A government that relies primarily on conventional regulation, administrative control, and standardized support mechanisms is unlikely to respond effectively to the speed, uncertainty, and knowledge intensity characterizing contemporary technological entrepreneurship. Instead, government must function as an ecosystem architect capable of designing enabling institutions, making evidence-informed decisions, facilitating experimentation, and coordinating heterogeneous actors.

The positioning of creative policymaking and intelligent decision-making at the beginning of the model is particularly significant. It indicates that the quality of entrepreneurial ecosystems is strongly affected by how governments formulate policies and allocate resources. Creative policymaking requires flexibility, experimentation, responsiveness to emerging technological conditions, and the capacity to redesign obsolete regulatory arrangements. Intelligent decision-making complements this process by ensuring that government interventions are informed by scientific evidence, market intelligence, expert participation, and continuous feedback rather than static administrative routines.

The three mediating components clarify why appropriate governmental policies alone may not be sufficient. Dynamic creativity represents the continuous ability to generate, refine, and commercialize new ideas. Creative work culture provides the organizational environment required for experimentation, risk acceptance, psychological safety, and learning from failure. Networked creativity extends innovation beyond organizational boundaries by enabling firms to combine internal knowledge with the resources and expertise of universities, customers, competitors, public institutions, investors, and research organizations. Together, these mechanisms translate macro-level governance conditions into organizational innovation capacity.

The identification of innovative flexibility, technological infrastructure, innovative value creation, and innovative sustainability as major outcomes demonstrates that successful entrepreneurship should not be evaluated solely by the creation of new firms or products. Knowledge-based companies must also be capable of rapidly adapting technologies and processes, developing robust digital and research infrastructures, creating measurable economic and customer value, and maintaining their innovation capacity over time. These outcomes collectively represent the transition from episodic innovation to a sustainable innovation system.

Overall, the proposed model presents creative government as a multidimensional and interconnected governance framework in which institutional, organizational, cultural, technological, and network mechanisms operate jointly. The principal contribution of the study is the integration of these dimensions into a coherent model tailored to the context of knowledge-based companies. The model suggests that innovative entrepreneurship emerges when creative governmental policies and intelligent decisions activate organizational creativity and collaborative networks, which in turn strengthen adaptability, technological capability, value creation, and long-term innovation sustainability. It therefore provides a conceptual foundation for redesigning the relationship between government and knowledge-based enterprises from one of conventional regulation and support toward one of facilitation, co-creation, learning, and ecosystem development.

طراحی مدل کیفی دولت خلاق در تحقق کارآفرینی نوآورانه در شرکت‌های دانش‌بنیان

محمد همتی^۱، ماندان مومنی^{۲*}، حسن گیوریان^۱

۱. گروه مدیریت دولتی و خط مشی گذاری عمومی، واحد تهران مرکزی، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران

۲. گروه مدیریت دولتی و منابع انسانی، واحد تهران مرکزی، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران

* ایمیل نویسنده مسئول: Man.momeni@iauctb.ac.ir

اطلاعات مقاله

چکیده

نوع مقاله

پژوهشی/اصیل

نحوه استناد به این مقاله:

همتی، محمد، مومنی، ماندان، و گیوریان، حسن. (۱۴۰۶). طراحی مدل کیفی دولت خلاق در تحقق کارآفرینی نوآورانه در شرکت‌های دانش‌بنیان. مدیریت پویا و تحلیل کسب و کار، ۶(۴)، ۲۵-۱.

© ۱۴۰۶ تمامی حقوق انتشار این مقاله متعلق به نویسنده(گان) است. انتشار این مقاله به صورت دسترسی آزاد مطابق با گواهی (CC BY 4.0) صورت گرفته است.

هدف: پژوهش حاضر با هدف طراحی و تبیین مدل کیفی دولت خلاق در تحقق کارآفرینی نوآورانه در شرکت‌های دانش‌بنیان انجام شد. **روش‌شناسی:** پژوهش حاضر از نظر هدف، توسعه‌ای - کاربردی و از نظر رویکرد، کیفی و مبتنی بر پارادایم تفسیرگرایی - برساخت‌گرایی بود. مشارکت‌کنندگان شامل خبرگان دارای دانش نظری و تجربه اجرایی در حوزه‌های سیاست‌گذاری نوآوری، مدیریت دولتی، کارآفرینی و شرکت‌های دانش‌بنیان بودند که با نمونه‌گیری هدفمند و گلوله‌برفی انتخاب شدند. اشباع نظری در مصاحبه هجدهم حاصل شد و با انجام دو مصاحبه تکمیلی، نمونه نهایی به ۲۰ نفر رسید. داده‌ها از طریق مصاحبه‌های نیمه‌ساختاریافته گردآوری و با روش تحلیل مضمون شش مرحله‌ای براون و کلارک و تکنیک شبکه مضامین آترید - استرلینگ در نرم‌افزار MAXQDA تحلیل شدند. اعتبار یافته‌ها بر اساس معیارهای لینکلن و گوبا و بازبینی مشارکت‌کنندگان بررسی شد و ضریب توافق بین دو کدگذار ۸۹.۵ درصد به دست آمد. **یافته‌ها:** نتایج تحلیل عاملی اکتشافی، کفایت و اعتبار ساختار نه‌بعدی مدل را تأیید کرد؛ به‌طوری‌که مقادیر KMO برای ابعاد مدل بین ۰.۷۱۳ تا ۰.۸۹۱ قرار داشت و آزمون کروییت بارتلت برای تمامی ابعاد معنادار بود ($p < 0.001$). مدل نهایی نشان داد سیاست‌گذاری خلاق و تصمیم‌گیری هوشمند به‌عنوان پیشران‌های اصلی عمل می‌کنند و از طریق فعال‌سازی خلاقیت پویا، فرهنگ کار خلاقانه و خلاقیت شبکه‌ای، زمینه تحقق پیامدهای کلیدی شامل انعطاف‌پذیری نوآورانه، توسعه زیرساخت‌های فناورانه، ارزش‌آفرینی نوآورانه و پایداری نوآورانه را فراهم می‌سازند. این الگو حاکی از وجود یک سازوکار به‌هم‌پیوسته میان عوامل حاکمیتی، سازمانی، شبکه‌ای و فناورانه در شکل‌گیری کارآفرینی نوآورانه است. **نتیجه‌گیری:** تحقق کارآفرینی نوآورانه در شرکت‌های دانش‌بنیان مستلزم گذار از نقش سنتی و تنظیم‌گر دولت به سوی الگویی خلاق، هوشمند، شبکه‌محور و تسهیل‌گر است؛ الگویی که در آن سیاست‌گذاری خلاق و تصمیم‌گیری مبتنی بر شواهد، از طریق تقویت فرهنگ و ظرفیت‌های خلاقانه و توسعه تعاملات شبکه‌ای، به ارزش‌آفرینی، انعطاف‌پذیری و پایداری نوآوری منجر می‌شود. مدل ارائه‌شده می‌تواند چارچوبی بومی برای سیاست‌گذاران و مدیران در جهت توسعه اکوسیستم شرکت‌های دانش‌بنیان فراهم سازد.

کلیدواژه‌گان: دولت خلاق؛ کارآفرینی نوآورانه؛ شرکت‌های دانش‌بنیان؛ سیاست‌گذاری خلاق؛ تصمیم‌گیری هوشمند؛ تحلیل مضمون.

کارآفرینی در دهه‌های اخیر از یک فعالیت اقتصادی محدود به سطح بنگاه فراتر رفته و به یکی از ارکان اساسی تحول ساختاری اقتصاد، ایجاد اشتغال، ارتقای بهره‌وری و افزایش تاب‌آوری جوامع تبدیل شده است. در اقتصادهای معاصر، ظرفیت کشورها برای ایجاد و توسعه فعالیت‌های کارآفرینانه نه تنها بر نرخ تأسیس کسب‌وکارهای جدید، بلکه بر توانایی آنها در خلق بازارهای نو، افزایش رقابت‌پذیری و پاسخ‌گویی به تغییرات سریع محیطی اثرگذار است. شواهد بین‌المللی نیز نشان می‌دهند که گسترش فعالیت‌های کارآفرینانه با بهبود شاخص‌های توسعه اقتصادی و افزایش ظرفیت اقتصاد برای بهره‌برداری از فرصت‌های جدید همراه است (Zarkua et al., 2025). در این میان، مؤلفه‌های شناختی و انگیزشی کارآفرینان و تعامل آنها با محیط نوآوری نیز در شکل‌گیری قصد و رفتار کارآفرینانه اهمیت یافته‌اند، به‌ویژه در اقتصادهای نوظهور که دسترسی به فرصت‌ها و منابع به شدت تحت تأثیر ساختار نهادی قرار دارد (Suanpong et al., 2025). با این حال، آنچه در محیط پیچیده و فناوری‌محور کنونی اهمیت بیشتری دارد، صرف ایجاد کسب‌وکار نیست، بلکه حرکت به سوی «کارآفرینی نوآورانه» است؛ شکلی از کارآفرینی که نوآوری را در کانون فرآیند کشف، ایجاد و بهره‌برداری از فرصت‌های اقتصادی قرار می‌دهد و به ایجاد مزیت‌های رقابتی پایدار منجر می‌شود (Botelho et al., 2026). اهمیت این رویکرد در کشورهای در حال توسعه و اقتصادهای نوظهور نیز به‌طور فزاینده‌ای با الزامات پایداری اقتصادی، اجتماعی و محیطی پیوند خورده است (Dote-Pardo et al., 2025).

کارآفرینی نوآورانه را می‌توان تجلی پیوند میان دانش، فناوری، فرصت و کنش کارآفرینانه دانست. در این رویکرد، کارآفرین صرفاً فردی نیست که یک فعالیت تجاری را آغاز می‌کند، بلکه عاملی است که دانش موجود را به کاربردهای اقتصادی جدید تبدیل کرده، فناوری را با نیازهای بازار پیوند می‌دهد و از طریق نوآوری، ساختارهای موجود را دگرگون می‌سازد. یافته‌های مرتبط با اقتصاد خلاق نیز نشان داده‌اند که هم‌افزایی میان خلاقیت، نوآوری و کارآفرینی می‌تواند به تقویت پویایی اقتصادی و ایجاد ارزش جدید منجر شود (Gouvea et al., 2021). از منظر نظریه سرریز دانش، بخشی از دانشی که توسط دانشگاه‌ها، مراکز پژوهشی و سازمان‌های فناوری تولید می‌شود، به‌طور مستقیم توسط تولیدکنندگان آن تجاری‌سازی نمی‌شود؛ از این‌رو، کارآفرینان می‌توانند با شناسایی این دانش استفاده‌نشده، آن را به فرصت‌های تجاری و نوآوری‌های بازارمحور تبدیل کنند (Audretsch et al., 2025). این فرایند در کارآفرینی دانش‌بر اهمیت بیشتری می‌یابد، زیرا ایجاد ارزش به ظرفیت بنگاه در ترکیب دانش تخصصی، یادگیری، قابلیت‌های فناوری و سازوکارهای نظام نوآوری وابسته است (Malerba & McKelvey, 2020). همچنین، پژوهش‌ها بر این نکته تأکید دارند که ظهور کارآفرینی نه در خلأ، بلکه در یک بستر نهادی و اجتماعی خاص رخ می‌دهد و کیفیت این بستر می‌تواند تبدیل کارآفرینی نهفته به کارآفرینی بالفعل را تسریع یا محدود کند (Audretsch et al., 2022).

تحولات فناوری و دیجیتالی‌شدن نیز مرزها و شیوه‌های کارآفرینی نوآورانه را دگرگون ساخته‌اند. ظهور محیط‌های مجازی، پلتفرم‌های دیجیتال و حتی فضاهایی مانند متاورس، شکل‌های تازه‌ای از ایجاد و بهره‌برداری از فرصت‌های کارآفرینانه را در برابر بنگاه‌ها قرار داده و مفهوم بازار و تعامل با مشتری را از محدوده‌های فیزیکی فراتر برده است (Yemenici, 2022). هم‌زمان، فناوری‌هایی نظیر دوقلوی دیجیتال، سامانه‌های اطلاعات جغرافیایی، مدل‌سازی اطلاعاتی و زیرساخت‌های هوشمند، ظرفیت‌های جدیدی برای طراحی، شبیه‌سازی، تصمیم‌گیری و مدیریت محیط‌های پیچیده فراهم کرده‌اند (Xia et al., 2022). بحران‌هایی نظیر همه‌گیری کووید-۱۹ نیز نشان دادند که بقا و استمرار فعالیت بنگاه‌های کوچک و متوسط به میزان قابل‌توجهی به خلاقیت، نوآوری، انعطاف‌پذیری و قابلیت کارآفرینانه آنها در پاسخ به شوک‌های محیطی وابسته است (Thukral, 2021). از این منظر، کارآفرینی نوآورانه پدیده‌ای چندبعدی است که در تمام مراحل چرخه عمر کسب‌وکار با نوآوری، قابلیت‌سازی، مدیریت منابع و الزامات پایداری درهم‌تنیده است (Di Vaio et al., 2022).

با وجود نقش محوری کارآفرین و بنگاه، کیفیت محیط نهادی یکی از تعیین‌کننده‌ترین عوامل شکوفایی کارآفرینی نوآورانه محسوب می‌شود و دولت در شکل‌دهی این محیط جایگاهی اساسی دارد. پژوهش در حوزه کارآفرینی بخش عمومی نشان داده است که دولت معاصر تنها تنظیم‌کننده یا ارائه‌دهنده خدمات عمومی نیست، بلکه می‌تواند خود به یک کنشگر کارآفرین تبدیل شود که با شناسایی فرصت‌ها، پذیرش سطحی از ریسک، بسیج منابع و توسعه راه‌حل‌های جدید، ارزش عمومی ایجاد می‌کند (Vivona et al., 2025). در محیط‌های نهادی کمتر توسعه‌یافته، نقش دولت‌های ملی و منطقه‌ای حتی برجسته‌تر است، زیرا حمایت سیاستی، کاهش موانع نهادی و ایجاد اکوسیستم مناسب می‌تواند فرصت‌های کارآفرینانه را فعال کند (Wei, 2022). سیاست‌های دولت در حوزه مالیات، تأمین مالی، مقررات، آموزش، حمایت از نوآوری و تسهیل فضای کسب‌وکار نیز می‌توانند بر کمیت و کیفیت فعالیت‌های کارآفرینانه تأثیر مستقیم داشته باشند (Ajayi-Nifise et al., 2024). افزون بر این، اثربخشی برنامه‌های حمایتی دولت زمانی افزایش می‌یابد که این برنامه‌ها با جهت‌گیری کارآفرینانه بنگاه‌ها هماهنگ شوند و به ارتقای عملکرد آنها بینجامند (Nakku et al., 2020). تجربه دولت‌های محلی در حمایت از صنایع خلاق نیز نشان می‌دهد که پیوند سیاست عمومی با ویژگی‌های بومی و ظرفیت‌های شبکه‌ای می‌تواند در توسعه نوآوری و کارآفرینی مؤثر باشد (Roziqin et al., 2021).

این تحول در نقش دولت، ضرورت توجه به مفهوم «دولت خلاق» را مطرح می‌سازد. دولت خلاق را می‌توان الگویی از حکمرانی دانست که در آن سازمان‌های عمومی از ساختارهای صرفاً بوروکراتیک و رویه‌محور فاصله گرفته و ظرفیت تولید ایده‌های جدید، بازطراحی فرایندها، تجربه‌گری، یادگیری و پاسخ‌گویی انعطاف‌پذیر به مسائل پیچیده را توسعه می‌دهند. مرور مطالعات مرتبط با خلاقیت کارکنان بخش عمومی نشان می‌دهد که خلاقیت در مدیریت دولتی به موضوعی رو به گسترش تبدیل شده و نحوه شکل‌گیری و به‌کارگیری آن در سازمان‌های عمومی اهمیت فزاینده‌ای یافته است (Stasyuk et al., 2025). خلاقیت در ظرفیت سیاستی نیز به عوامل فردی و سازمانی وابسته است و توان دولت برای تدوین راه‌حل‌های بدیع به محیطی نیاز دارد که دانش، اختیار و قابلیت آزمایش سیاست‌ها را تقویت کند (Fleischer & Wanckel, 2024). در سطح سازمانی، رهبری تحول‌آفرین و توانمندسازی روان‌شناختی کارکنان می‌تواند عملکرد خلاقانه آنان را در نهادهای دولتی تقویت کند (Alhosani & Ahmad, 2024) و سرمایه فکری و قابلیت‌های دانشی نیز بستر مناسبی برای بروز خلاقیت کارکنان فراهم می‌آورد (Rasan & Atiyah, 2022). از سوی دیگر، ادبیات سنجش خلاقیت بر چندبعدی بودن این سازه و ضرورت توجه هم‌زمان به تازگی، ارزشمندی و قابلیت تحقق ایده‌ها تأکید دارد (Cheng et al., 2024).

دولت خلاق علاوه بر تحول درون‌سازمانی، مستلزم بهره‌گیری از فناوری و توسعه سازوکارهای جدید تعامل با جامعه و بازیگران اقتصادی است. دولت الکترونیک می‌تواند از طریق شفاف‌سازی اطلاعات، تسهیل دسترسی، کاهش اصطکاک اداری و ایجاد امکان مشارکت گسترده‌تر ذی‌نفعان، کیفیت رابطه میان دولت و اکوسیستم نوآوری را ارتقا دهد (Tejedo-Romero et al., 2022). سازوکارهای دیجیتال همچنین زمینه مشارکت شهروندان و جامعه در فرایندهای عمومی و تصمیم‌گیری را توسعه داده و به دولت امکان می‌دهند اطلاعات و بازخوردهای متنوع‌تری برای تنظیم سیاست‌های خود دریافت کند (Tejedo-Romero et al., 2022). با این حال، خلاقیت دولت صرفاً معادل دیجیتالی کردن فرایندهای موجود نیست، بلکه مستلزم آمادگی برای استفاده از ابزارهای غیرمتعارف و بازاندیشی درباره روش‌های مرسوم اعمال حکمرانی است؛ حتی مباحث حقوقی پیرامون استفاده خلاقانه دولت از سازوکارهای متفاوت نشان‌دهنده گسترش دامنه این رویکرد در ادبیات حکمرانی است (van Hoek et al., 2023). مطالعه تاریخی نقش سیاست‌های دولتی در شکل‌گیری بسترهای خلاقیت فرهنگی نیز نشان می‌دهد رابطه دولت و خلاقیت دارای ریشه‌هایی فراتر از تحولات فناورانه معاصر است و سیاست‌گذاری عمومی می‌تواند در دوره‌ها و زمینه‌های مختلف، بستر تولید و گسترش خلاقیت را تحت تأثیر قرار دهد (Hassanpour et al., 2020).

یکی از مهم‌ترین حوزه‌های اثرگذاری دولت خلاق بر کارآفرینی نوآورانه، معماری منابع و سازوکارهای تأمین مالی است. نوآوری معمولاً با عدم قطعیت، ریسک بالا، دوره بازگشت طولانی و دشواری ارزیابی دارایی‌های نامشهود همراه است؛ بنابراین، دسترسی به منابع مالی متناسب می‌تواند تعیین‌کننده تبدیل ایده فناورانه به محصول یا کسب‌وکار پایدار باشد. توسعه فناوری مالی و شیوه‌های جدید تأمین مالی کارآفرینانه، فرصت‌های مهمی برای بنگاه‌های کوچک و متوسط فراهم کرده است (Lasak, 2022). استفاده از تأمین مالی جایگزین نیز می‌تواند زمینه طراحی مدل‌های کسب‌وکار نوآورانه و پایدار را فراهم سازد (Moleka, 2024). در کنار دسترسی به منابع، سواد مالی و حمایت اثربخش دولت می‌تواند رشد مالی شرکت‌های کوچک را تقویت کند (Hossain et al., 2023). از منظر کلان‌تر، مدیریت امنیت اقتصادی و ایجاد شرایط نهادی مناسب از پیش‌شرط‌های استمرار کارآفرینی نوآورانه در مسیر توسعه پایدار به شمار می‌آید (Klochan et al., 2022). همچنین، تجربه توسعه اقتصاد خلاق در شرایط پس از بحران‌ها نشان می‌دهد که بازسازی ظرفیت‌های اقتصادی نیازمند ترکیبی از سیاست حمایتی، نوآوری، تقویت صنایع خلاق و همکاری میان دولت و سایر بازیگران است (Chollisni et al., 2022).

در کنار سرمایه مالی و فناوری، سرمایه انسانی و فرهنگ خلاقانه از اجزای بنیادی اکوسیستم کارآفرینی نوآورانه‌اند. آموزش کارآفرینی در دانشگاه‌ها می‌تواند از طریق توسعه شایستگی‌های کارآفرینانه، قصد کارآفرینی را تقویت کند (Lv et al., 2021) و تلفیق آموزش نوآوری و کارآفرینی با سایر ابعاد برنامه‌های دانشگاهی ظرفیت دانشجویان را برای مواجهه با فرصت‌های جدید افزایش می‌دهد (Zhao & Zhang, 2021). نقش دانشگاه نیز به آموزش محدود نمی‌شود؛ حمایت دانشگاهی می‌تواند همراه با خلاقیت و نگرش کارآفرینانه، شکل‌گیری قصد کارآفرینی را تسهیل کند (Anjum et al., 2020). در حوزه‌های تخصصی مانند آموزش مهندسی انرژی نیز ضرورت تقویت جایگاه کارآفرینی و پیوند آموزش فنی با قابلیت‌های ایجاد کسب‌وکار مورد تأکید قرار گرفته است (Motahhar, 2024). همچنین، هوش کسب‌وکار و عوامل مرتبط با خلاقیت نوآورانه می‌توانند در توسعه کارآفرینی نقش‌آفرین باشند (Alavi & Fakhri, 2022). در سطح فردی، شور و اشتیاق کارآفرینانه نیز بر فرایندهای روان‌شناختی و رفتاری کارآفرینان اثر می‌گذارد (Feng & Chen, 2020) و تفاوت‌های جنسیتی و شرایط اجتماعی نیز نشان می‌دهند که سیاست‌های توسعه کارآفرینی باید نسبت به تنوع گروه‌های هدف حساس باشند (Emon & Nipa, 2024).

ماهیت شبکه‌ای کارآفرینی نوآورانه نیز نقش دولت را از حمایت مستقیم فراتر می‌برد و آن را به معماری ارتباطات میان دانشگاه، صنعت، سرمایه‌گذاران، کارآفرینان و سایر ذی‌نفعان گسترش می‌دهد. مطالعات اقتصاد خلاق بر اهمیت شبکه‌های کارآفرینانه و نقش نهادهای عمومی در تقویت تعامل و نوآوری در این شبکه‌ها تأکید کرده‌اند (Rachmawati et al., 2023). اکوسیستم کارآفرینی زمانی کارکرد مطلوب دارد که منابع انسانی، مالی، دانشی، نهادی و زیرساختی به‌صورت منسجم در کنار یکدیگر قرار گیرند. در ایران نیز بررسی الزامات توسعه اکوسیستم کارآفرینی دانشگاه‌محور نشان داده است که تقویت پیوند دانشگاه با صنعت، سیاست‌گذاری حمایتی، ساختارهای تسهیل‌کننده و منابع لازم برای تجاری‌سازی از عناصر اساسی این فرایند هستند (Entezari, 2022). شناسایی پیشران‌های اکوسیستم کارآفرینی در دانشگاه نیز اهمیت ساختارها، منابع و تعاملات نهادی در توسعه فعالیت‌های کارآفرینانه را برجسته می‌سازد (Moradnejadi, 2024). در سطح فرصت‌های کارآفرینانه نیز ویژگی‌های زمینه‌ای و دسترسی به ظرفیت‌های محیطی در شناسایی و بهره‌برداری از فرصت‌ها اهمیت دارد (Rezaei, 2023).

در فضای اقتصادی ایران، این موضوع برای شرکت‌های دانش‌بنیان اهمیت مضاعفی دارد. این شرکت‌ها ماهیتاً با دانش تخصصی، فناوری، تحقیق و توسعه و تجاری‌سازی ایده‌های جدید پیوند دارند و در نتیجه بیش از بسیاری از کسب‌وکارهای سنتی به کیفیت محیط سیاستی، دسترسی به منابع، زیرساخت‌های فناوری، شبکه‌های همکاری و قابلیت انعطاف نهادی وابسته‌اند. بررسی توسعه کارآفرینی فناورانه و نوآورانه در بخش‌های تخصصی ایران، ضرورت حمایت‌های مالی، حقوقی، نهادی و زیرساختی را نشان داده است (Jamshidi et al., 2021). از

سوی دیگر، پژوهش‌های داخلی درباره کارآفرینی خلاق نشان داده‌اند که عوامل فردی نظیر خودکارآمدی نیز در کنار شرایط محیطی در رفتار کارآفرینانه نقش دارند (Karimi Mokhtari Baye Kolaei, 2020). مطالعات مربوط به چالش‌های حقوقی و عملیاتی کارآفرینی در ایران نیز بیانگر آن است که سیاست‌های کلان دولت، ساختار مقرراتی و نحوه حمایت اجرایی می‌توانند خود به عامل تسهیل‌کننده یا محدودکننده تبدیل شوند (Hasanvand et al., 2024). بنابراین، کارآفرینی نوآورانه در شرکت‌های دانش‌بنیان را نمی‌توان صرفاً برحسب ویژگی‌های فردی کارآفرین یا قابلیت‌های داخلی شرکت تبیین کرد، بلکه باید آن را نتیجه تعامل میان ظرفیت‌های بنگاه و کیفیت حکمرانی پیرامون آن دانست.

بر این اساس، دولت خلاق می‌تواند با سیاست‌گذاری منعطف، تصمیم‌گیری مبتنی بر شواهد، توسعه زیرساخت‌های فناورانه، حمایت از تجربه‌گری، کاهش موانع بوروکراتیک، تسهیل شبکه‌سازی و ایجاد سازوکارهای مناسب تأمین مالی، نقش معمار اکوسیستم کارآفرینی نوآورانه را ایفا کند. در چنین الگویی، سیاست عمومی نه مداخله‌ای منفرد، بلکه مجموعه‌ای هماهنگ از سازوکارهای نهادی است که باید توانایی شرکت‌ها برای یادگیری، نوآوری و واکنش به تغییر را افزایش دهد. پژوهش‌های مربوط به حمایت دولت، اکوسیستم کارآفرینی و اقتصاد خلاق نیز نشان می‌دهند که اثرگذاری سیاست‌ها به نحوه تعامل آنها با ظرفیت‌های داخلی بنگاه‌ها و ویژگی‌های محیط بستگی دارد. در همین چارچوب، توسعه خلاقیت در سازمان‌های دولتی، شبکه‌سازی میان بازیگران و ایجاد بسترهای فناورانه می‌تواند گذار از حکمرانی کنترل‌محور به حکمرانی تسهیل‌گر و ارزش‌آفرین را ممکن سازد. اهمیت این گذار زمانی بیشتر روشن می‌شود که کارآفرینی نوآورانه نه صرفاً به ایجاد یک محصول جدید، بلکه به ایجاد قابلیت مستمر برای نوآوری، انطباق و حفظ مزیت رقابتی تعبیر شود؛ قابلیتی که برای شرکت‌های دانش‌بنیان شرط بقای بلندمدت در محیط‌های متلاطم است.

با وجود گسترش مطالعات مربوط به کارآفرینی نوآورانه، حمایت دولت، کارآفرینی بخش عمومی و اکوسیستم‌های نوآوری، ادبیات موجود همچنان تا حد زیادی این حوزه‌ها را به‌صورت جداگانه بررسی کرده است. بخشی از پژوهش‌ها بر کارآفرین و شایستگی‌های فردی، بخشی بر منابع و تأمین مالی، بخشی بر محیط نهادی و بخشی دیگر بر خلاقیت و نوآوری در بخش عمومی متمرکز بوده‌اند؛ در نتیجه، سازوکار یکپارچه‌ای که نشان دهد ویژگی‌های یک دولت خلاق چگونه می‌توانند از طریق فرایندهای سازمانی، فرهنگی، شبکه‌ای و فناورانه به تحقق کارآفرینی نوآورانه در شرکت‌های دانش‌بنیان منجر شوند، کمتر مورد مفهوم‌پردازی قرار گرفته است. این خلأ در بستر ایران برجسته‌تر است، زیرا الگوهای برآمده از محیط‌های نهادی دیگر لزوماً بدون توجه به ویژگی‌های نظام حکمرانی، ساختار حمایتی و اقتضات شرکت‌های دانش‌بنیان داخلی قابل انتقال نیستند. بنابراین، نیاز به مدلی بومی وجود دارد که بتواند روابط میان سیاست‌گذاری خلاق، تصمیم‌گیری هوشمند، انعطاف‌پذیری، زیرساخت‌های فناورانه، خلاقیت سازمانی و شبکه‌ای و پیامدهای ارزش‌آفرین و پایدار را در یک چارچوب منسجم تبیین کند. بنابراین، هدف پژوهش حاضر طراحی مدل کیفی دولت خلاق در تحقق کارآفرینی نوآورانه در شرکت‌های دانش‌بنیان است.

روش پژوهش

پژوهش حاضر از منظر جهت‌گیری هستی‌شناختی و معرفت‌شناختی، در چارچوب پارادایم تفسیرگرایی-برساخت‌گرایی قرار می‌گیرد؛ رویکردی که بر فهم عمیق پدیده‌های اجتماعی از طریق واکاوی تجربیات زیسته و مدل‌های ذهنی کنشگران تأکید دارد. بر این اساس، پژوهش حاضر از نظر هدف، توسعه‌ای-کاربردی و از نظر استراتژی اجرا، یک پژوهش کیفی با منطق استدلالی استقرایی است. هدف اصلی در این طرح مکاشفه‌ای، شناسایی ابعاد، مؤلفه‌ها و شاخص‌های پنهان و در نهایت طراحی مدل مفهومی دولت خلاق در تحقق کارآفرینی نوآورانه است که نیازمند غوطه‌وری عمیق در داده‌های متنی و استخراج الگوهای معنایی است. جامعه مشارکت‌کنندگان پژوهش را خبرگانی تشکیل می‌دهند که دارای دانش نظری عمیق و تجربه اجرایی در حوزه‌های سیاست‌گذاری نوآوری، مدیریت دولتی و اکوسیستم‌های کارآفرینی (شرکت‌های

دانش‌بنیان) هستند. با توجه به ماهیت کیفی تحقیق، نمونه‌گیری به‌صورت هدفمند و با بهره‌گیری از تکنیک گلوله‌برفی انجام پذیرفت. معیار انتخاب افراد (پروتکل ورود)، اصل اطلاع‌محوری بود تا غنی‌ترین داده‌های ممکن گردآوری شود. ملاک توقف فرآیند نمونه‌گیری، دستیابی به اشباع نظری بود؛ بدین معنا که فرآیند مصاحبه‌ها در مصاحبه هجدهم به تکرارپذیری داده‌ها رسید، اما جهت اطمینان از کفایت نظری، دو مصاحبه دیگر نیز انجام شد و در نهایت حجم نمونه در $N=20$ تثبیت گردید. ترکیب جمعیت‌شناختی خبرگان به‌گونه‌ای انتخاب شد که ماهیت میان‌رشته‌ای موضوع پژوهش را پوشش دهد. حضور خبرگانی از حوزه‌های مدیریت دولتی، کارآفرینی و اقتصاد موجب شد تا تنوع دیدگاه‌ها در فرآیند استخراج مضامین لحاظ گردد. توزیع ویژگی‌های جمعیت‌شناختی در جدول (۱) ارائه شده است.

جدول ۱

توزیع فراوانی و درصد ویژگی‌های جمعیت‌شناختی ($N=20$)

متغیر توصیفی	سطح/مؤلفه	فراوانی (تعداد)	درصد
جنسیت	مرد	۱۴	۷۰٪
	زن	۶	۳۰٪
مدرک تحصیلی	کارشناسی ارشد	۵	۲۵٪
	دکتری	۱۵	۷۵٪
رشته تحصیلی	مدیریت دولتی	۹	۴۵٪
	مدیریت کارآفرینی	۷	۳۵٪
	سایر رشته‌های مرتبط	۴	۲۰٪
جمع کل	-	۲۰	۱۰۰٪

بررسی آمار توصیفی حاکی از سطح بالای تخصص علمی و تجربه حرفه‌ای مشارکت‌کنندگان است. اختصاص ۷۵٪ از نمونه به دارندگان مدرک دکتری و تمرکز ۸۰٪ از مشارکت‌کنندگان در دو رشته کلیدی مدیریت دولتی و کارآفرینی، اعتبار تحلیلی نتایج را تقویت نموده و غنای مفهومی فرآیند استخراج مضامین را تضمین کرده است. داده‌های پژوهش از طریق مصاحبه‌های نیمه‌ساختاریافته گردآوری شد. این ابزار به پژوهشگر اجازه می‌دهد تا ضمن حفظ چارچوب اصلی سؤالات، انعطاف‌پذیری لازم برای واکاوی زوایای پنهان دیدگاه‌های خبرگان را داشته باشد. به‌منظور سازمان‌دهی و تفسیر داده‌های متنی، از استراتژی تحلیل مضمون بهره گرفته شد. فرآیند تحلیل بر اساس الگوی نظام‌مند شش مرحله‌ای براون و کلارک (۲۰۰۶) شامل مراحل زیر انجام پذیرفت: (۱) آشنایی عمیق با داده‌ها از طریق پیاده‌سازی و مطالعه مکرر متون، (۲) تولید کدهای اولیه (۳) جست‌وجو و شناسایی مضامین، (۴) بازبینی و پالایش مضامین، (۵) تعریف و نام‌گذاری مضامین نهایی، و (۶) تدوین ساختار مفهومی. افزون بر این، به‌منظور ایجاد پیکربندی منسجم میان مضامین استخراج‌شده، از تکنیک شبکه مضامین آترید-استرلینگ استفاده شد تا کدها در سه سطح مضامین پایه (شاخص‌ها)، مضامین سازمان‌دهنده (ابعاد) و مضامین فراگیر (سازه‌های اصلی) به‌صورت یکپارچه سازمان‌دهی گردند.

همچنین از حیث روایی، از معیارهای چهارگانه لینکلن و گوبا (۱۹۸۵) استفاده شد. به‌منظور اطمینان از صحت یافته‌ها، از تکنیک بازبینی توسط مشارکت‌کنندگان استفاده شد؛ بدین صورت که کدهای استخراج‌شده در اختیار چند تن از مصاحبه‌شوندگان قرار گرفت تا تطابق استنباط پژوهشگر با منظور واقعی آنان تأیید گردد. همچنین از درگیری طولانی‌مدت با داده‌ها برای تعمیق تحلیل استفاده شد. از طریق انتقال پذیری بستر پژوهش، ویژگی‌های نمونه و ارائه مستندات دقیق از نقل‌قول‌های خبرگان، بستر لازم برای کاربست این یافته‌ها در بافتارهای

مشابه فراهم گردید. با حفظ و مستندسازی دقیق تمامی مراحل پژوهش، شامل فایل‌های صوتی، متون پیاده‌سازی‌شده و جداول کدگذاری، امکان بازبینی فرآیند استنتاج و کدگذاری مضامین فراهم شد. از سویی برای سنجش همسانی فرآیند استخراج داده‌ها، از شاخص توافق بین دو کدگذار استفاده شد. بدین منظور، یک پژوهشگر متخصص به‌عنوان کدگذار دوم انتخاب گردید و هر دو پژوهشگر به‌صورت مستقل اقدام به کدگذاری چهار مصاحبه منتخب نمودند. نتایج این ارزیابی در جدول (۲) ارائه شده است. این رویکرد یکی از متداول‌ترین روش‌های سنجش پایایی در تحلیل‌های کیفی به‌شمار می‌آید که از طریق مقایسه کدگذاری‌های مستقل دو پژوهشگر، میزان همسانی و انسجام در تفسیر داده‌ها را مورد ارزیابی قرار می‌دهد. بدین منظور، یک پژوهشگر به‌عنوان کدگذار دوم انتخاب شد و پس از آن، پژوهشگر اصلی و کدگذار دوم به‌صورت مستقل اقدام به کدگذاری چهار مصاحبه منتخب نمودند. نتایج حاصل از مقایسه کدگذاری‌های دو پژوهشگر در جدول (۲) ارائه شده است.

جدول ۲

محاسبه اعتبار بین دو کدگذار

شاخص‌های ارزیابی پایایی	مقادیر و تعداد (مرحله اول)	مقادیر و تعداد (مرحله دوم)	تعداد توافقات (کدهای مشابه)	ضریب پایایی (درصد توافق)
مجموع کدهای مورد ارزیابی	۱۴۴ کد	۱۴۴ کد	۱۲۹ کد	۸۹.۴۷٪
میانگین نهایی پایایی				۸۹.۵٪

بر اساس یافته‌های ارائه‌شده در جدول (۲)، مجموع کدهای استخراج‌شده از چهار مصاحبه منتخب ۱۴۴ کد بود که از این میان، ۱۲۹ کد توسط هر دو کدگذار به‌صورت یکسان شناسایی و تخصیص یافت و تنها در ۱۵ مورد اختلاف نظر مشاهده گردید. بر این اساس، ضریب توافق بین دو کدگذار برابر با ۸۹.۵ درصد محاسبه شد. این مقدار به‌مراتب فراتر از حد آستانه پیشنهادی ۸۰ درصد قرار دارد که در ادبیات روش‌شناسی کیفی به‌عنوان معیار پذیرش پایایی مطرح شده است. بنابراین، می‌توان استدلال نمود که فرآیند کدگذاری از پایایی مطلوبی برخوردار بوده و قابلیت اعتماد تحلیل داده‌های کیفی در سطح قابل قبولی تأمین شده است. این سطح از همسویی میان کدگذاران، اطمینان لازم را درباره دقت، انسجام و تکرارپذیری فرآیند تحلیل مضمون فراهم می‌سازد.

یافته‌ها

در این بخش، از روش تحلیل مضمون مبتنی بر چارچوب شش‌مرحله‌ای براون و کلارک^۱ (۲۰۰۶) استفاده شد. در مرحله نخست، داده‌های پالایش‌شده وارد نرم‌افزار MAXQDA گردید و فرآیند کدگذاری اولیه آغاز شد. در این مرحله، کدهای فرعی که بازتاب‌دهنده مفاهیم اولیه و خام استخراج‌شده از متن مصاحبه‌ها بودند، شناسایی و ثبت شدند. این کدهای فرعی، واحدهای معنایی کوچکی هستند که مستقیماً از داده‌های مشارکت‌کنندگان استخراج شدند و پایه‌ای برای تحلیل‌های سطوح بالاتر فراهم ساخت. در مرحله دوم، کدهای فرعی بر اساس قرابت معنایی و ارتباط موضوعی در قالب کدگذاری محوری گروه‌بندی و سازمان‌دهی شدند تا مضامین اصلی شکل گیرند. این فرآیند مستلزم مقایسه مستمر کدها، شناسایی الگوهای تکرارشونده و تجمیع مفهومی آن‌ها در دسته‌های معنادار بود. در مرحله سوم، مضامین اصلی بر اساس انسجام مفهومی و ارتباط نظری در سطح بالاتری از انتزاع تلفیق شدند تا مضامین اصلی به‌عنوان سازه‌های فراگیر مدل مفهومی شناسایی گردند. این فرآیند سه مرحله‌ای کدگذاری در جدول (۳) ارائه شده است.

^۱ Braun, V., & Clarke,

شبکه مضامین پژوهش

مضامین فراگیر	مضامین اصلی	مضامین فرعی
سیاست‌گذاری خلاق	ارزیابی ایده‌ها	تشویق ایده‌پردازی
		تخصیص ساعات کاری برای فعالیت‌های خلاقانه
		سیستم پاداش ایده‌های نوآورانه
		چالش‌های داخلی ایده‌پردازی
	مدیریت ریسک نوآوری	پروتکل‌های ارزیابی ریسک پروژه‌ها
		پذیرش شکست به عنوان فرصت یادگیری
		سرمایه‌گذاری در پروژه‌های پرریسک
		فرآیندهای پایان‌دادن به پروژه‌های ناموفق
	هم‌آفرینی اکوسیستمی	تدوین پروتکل‌های همکاری با شرکای خارجی
		تخصیص منابع برای شبکه‌های نوآوری باز
		اشتراک دانش و مالکیت فکری با شرکای بیرونی
		انگیزه‌دهی کارکنان برای تعامل با اکوسیستم
	رقابت‌پذیری فناورانه	رصد سیاست‌های نوآوری رقبا
		تعیین اهداف کمی برای مزیت فناورانه
		تخصیص بودجه به پروژه‌های نوآوری پیشرو
		جذب و حفظ متخصصین فناورانه
تصمیم‌گیری هوشمند	تصمیم‌گیری مبتنی بر شواهد علمی	استفاده از یافته‌های پژوهشی در تصمیمات استراتژیک
		ارزیابی علمی گزینه‌های فناورانه قبل از سرمایه‌گذاری
		تحلیل سیستماتیک ادبیات علمی برای شناسایی فرصت‌ها
		استفاده از روش‌های کمی و کیفی در ارزیابی پروژه‌ها
	تصمیم‌گیری مشارکتی چندتخصصی	مشارکت متخصصان فنی، بازاریابی و مالی در تصمیمات کلیدی
		استفاده از نظرات مشاوران علمی و صنعتی خارجی
		تشکیل کمیته‌های تخصصی برای ارزیابی پروژه‌های نوآورانه
		ایجاد پلتفرم‌های دیجیتال برای تصمیم‌گیری جمعی
	تصمیم‌گیری مبتنی بر هوش بازار	رصد مستمر نیازهای بازار و روندهای فناورانه
		تحلیل رفتار مشتریان و بازخوردهای محصولات
		ارزیابی موقعیت رقابتی و استراتژی‌های رقبا
		شناسایی پنجره‌های فرصت برای ورود به بازارهای جدید
	تصمیم‌گیری چابک و تطبیقی	بازنگری دوره‌ای تصمیمات بر اساس بازخوردهای عملیاتی
		انعطاف در تغییر مسیر پروژه‌ها بر اساس شواهد جدید
		تصمیم‌گیری سریع در شرایط عدم قطعیت فناورانه
		استفاده از رویکردهای آزمایشی و تکراری در توسعه محصول
انعطاف‌پذیری نوآورانه	انعطاف‌پذیری فناورانه	قابلیت جایگزینی سریع فناوری‌های منسوخ با فناوری‌های نوظهور
		استفاده از معماری‌های ماژولار در طراحی محصولات دانش‌بنیان
		توانایی ادغام فناوری‌های جدید در محصولات موجود
		تنوع در پلتفرم‌های فناورانه برای کاهش وابستگی
	انعطاف‌پذیری فرآیندی	تغییر سریع فرآیندهای توسعه محصول
		استفاده از تکنولوژی‌های منعطف
		انعطاف‌پذیری در انطباق فرآیندها
		فرآیندهای استاندارد آزمایش فرآیند

انعطاف‌پذیری بازاری و محصولی	قابلیت شخصی‌سازی محصولات دانش‌بنیان بر اساس نیاز مشتریان توانایی ورود سریع به بازارهای جدید با تطبیق محصولات انعطاف در مقیاس‌پذیری تولید از آزمایشگاهی تا صنعتی واکنش سریع به تغییرات استانداردها و الزامات نظارتی
انعطاف‌پذیری منابع و ساختار	جابجایی سریع محققان و متخصصان بین پروژه‌های مختلف تخصیص پویای بودجه و تجهیزات بر اساس اولویت‌های پژوهشی تشکیل و انحلال تیم‌های پروژه‌ای بر اساس نیازهای فناورانه استفاده از منابع مشترک و زیرساخت‌های انعطاف‌پذیر
زیرساخت‌های فناورانه	زیرساخت‌های دیجیتال و داده‌ای
زیرساخت‌های مالکیت فکری و استانداردسازی	پلتفرم‌های ابری مقیاس‌پذیر برای ذخیره‌سازی و پردازش داده‌های پژوهشی سیستم‌های مدیریت داده‌های علمی و دانش سازمانی زیرساخت‌های امنیت سایبری برای حفاظت از دارایی‌های فکری شبکه‌های ارتباطی پرسرعت برای تبادل داده‌های حجیم نرم‌افزارهای تخصصی شبیه‌سازی و مدل‌سازی علمی ابزارهای هوش مصنوعی برای تحلیل داده‌ها و کشف الگوها سیستم‌های اتوماسیون فرآیندهای پژوهشی و تولیدی پلتفرم‌های همکاری مجازی برای تیم‌های توزیع‌شده سیستم‌های مدیریت پورتفولیوی اختراعات و ثبت اختراع زیرساخت‌های انطباق با استانداردهای بین‌المللی و گواهینامه‌ها پایگاه‌های اطلاعاتی دسترسی به مقالات و پتنت‌های علمی سیستم‌های مدیریت قراردادهای تحقیقاتی و همکاری‌های فناورانه
شبیه‌سازی‌های فناورانه	استفاده از شبیه‌سازی‌های رایانه‌ای ایجاد نمونه‌های اولیه دیجیتال محصولات استفاده از واقعیت مجازی/افزوده آزمایش مجازی تغییرات قبل از پیاده‌سازی توسعه محصولات دانش‌بنیان با قابلیت‌های منحصربه‌فرد نوآوری در طراحی و مهندسی فناوری‌های پیشرفته خلق راه‌حل‌های فناورانه برای نیازهای نوظهور بازار بهبود مستمر و تکامل محصولات بر اساس بازخورد کاربران ایجاد فضای آزمایش و خطاپذیری در پروژه‌های تحقیقاتی تشویق تفکر انتقادی و پرسشگری در تیم‌های پژوهشی استقرار سیستم‌های پیشنهاد و مدیریت ایده‌های نوآورانه ایجاد شبکه‌های همکاری خلاق بین محققان و صنعت شناسایی فرصت‌های نوین تجاری‌سازی یافته‌های پژوهشی طراحی مدل‌های کسب‌وکار خلاق برای ورود به بازارهای جدید توسعه استراتژی‌های متمایزسازی مبتنی بر دانش فنی نوآوری در مدل‌های تأمین مالی و جذب سرمایه پژوهشی
خلاقیت پویا	خلاقیت محصولی و فناورانه
خلاقیت سازمانی و فرهنگی	بهور به توابعی خود در خلق راه‌حل‌ها اعتماد به فرآیندهای نوآوری گروهی تمایل به همکاری برای اهداف نوآورانه احساس توانمندی جمعی
خلاقیت استراتژیک و کسب‌وکاری	شناسایی فرصت‌های نوین تجاری‌سازی یافته‌های پژوهشی طراحی مدل‌های کسب‌وکار خلاق برای ورود به بازارهای جدید توسعه استراتژی‌های متمایزسازی مبتنی بر دانش فنی نوآوری در مدل‌های تأمین مالی و جذب سرمایه پژوهشی
خودکارآمدی خلاقیت جمعی	باور به توانایی خود در خلق راه‌حل‌ها اعتماد به فرآیندهای نوآوری گروهی تمایل به همکاری برای اهداف نوآورانه احساس توانمندی جمعی
فرهنگ کار خلاقانه	تشویق نوآوری و خلاقیت فردی
	ایجاد فضای امن برای ارائه ایده‌های نو و غیرمترعارف تخصیص زمان کاری برای پروژه‌های خلاقانه و اکتشافی کارکنان برگزاری جلسات طوفان فکری و نوآوری باز

پاداش‌دهی به ایده‌های خلاقانه و راهکارهای نوآورانه		
دسترسی کارکنان به اطلاعات استراتژیک	شفافیت اطلاعاتی	
ارتباطات شفاف دوطرفه		
به‌اشتراک‌گذاری ایده‌ها در جلسات		
تبادل آزادانه اطلاعات بین دپارتمان‌ها		
مشروعیت‌بخشی به شکست در فرآیند نوآوری	پذیرش ریسک و یادگیری از شکست	
تحلیل و اشتراک‌گذاری درس‌آموخته‌های پروژه‌های ناموفق		
حمایت مدیریتی از آزمون و خطا در توسعه محصولات جدید		
ایجاد سازوکار بازخورد سازنده به جای سرزنش		
تجزیه و تحلیل دلایل شکست‌ها	فرهنگ یادگیری از شکست	
به‌اشتراک‌گذاری درس‌آموخته‌ها		
جلسات "بعد از اقدام"		
پاداش به تیم‌های یادگیرنده از شکست		
هم‌رقابتی برای نوآوری	شبکه سازی با رقبا	خلاقیت شبکه‌ای
به‌اشتراک‌گذاری منابع با رقبا		
توافقنامه‌های شفاف همکاری/رقابت		
مشارکت در استانداردهای صنعتی مشترک		
مشارکت فعال مشتریان در طراحی محصول	هم‌آفرینی با مشتریان پیشرو	
استفاده از پلتفرم‌های دیجیتال برای دریافت ایده‌ها		
کارگاه‌های مشترک توسعه محصول		
کانال‌های ارتباطی دوسویه با مشتریان		
رصد پیشرفت‌های علمی و فناوریانه	جذب و تجاری‌سازی دانش بیرونی	
سرمایه‌گذاری در پتنت‌های دیگران		
واحدهای تخصصی جذب نوآوری‌های بیرونی		
تبدیل دانش بیرونی به محصولات تجاری		
عضویت فعال در خوشه‌های صنعتی	مشارکت در اکوسیستم نوآوری	
همکاری با نهادهای دولتی و غیرانتفاعی		
مشارکت در برنامه‌های شتاب‌دهنده		
حضور در رویدادهای بین‌المللی نوآوری		
کارایی خلق محصول جدید	نرخ بالای موفقیت محصولات جدید	ارزش‌آفرینی نوآورانه
کاهش زمان از ایده تا عرضه		
افزایش تعداد پتنت‌های ثبت شده		
نرخ بالای نوآوری در سبد محصولات		
کاهش هزینه‌های توسعه و عملیاتی	بهینه‌سازی عملیاتی	
افزایش بهره‌وری نیروی کار و فرآیندهای پژوهشی		
کاهش نرخ خطا در فرآیندهای توسعه		
بهبود کیفیت محصولات		
افزایش رضایت مشتری از طریق نوآوری	خلق ارزش مشتری	
افزایش وفاداری مشتریان		
ارائه راه‌حل‌های سفارشی		
ایجاد تجربیات متمایز برای مشتریان		
افزایش سهم بازار در بازارهای موجود و جدید	تقویت موقعیت رقابتی	
افزایش نفوذ در بخش‌های جدید بازار		
تمایز از رقبا از طریق نوآوری		

رشد درآمد و سودآوری از محصولات نوآورانه		
پایداری نوآورانه	مستندسازی سیستماتیک دانش فنی و تجربیات	پایداری دانش سازمانی
		ایجاد پایگاه‌های دانش قابل دسترس
		انتقال دانش بین نسل‌های مختلف کارکنان
		حفظ حافظه سازمانی در پروژه‌های نوآورانه
پایداری مالی نوآوری	تنوع‌بخشی منابع تامین مالی پروژه‌های تحقیقاتی	
		ایجاد جریان درآمد پایدار از محصولات دانش‌بنیان
		مدیریت ریسک مالی در پروژه‌های بلندمدت
		سرمایه‌گذاری مستمر در تحقیق و توسعه
پایداری شبکه‌های همکاری	حفظ و تقویت روابط با شرکای علمی و صنعتی	
		مشارکت مستمر در شبکه‌های تحقیقاتی ملی و بین‌المللی
		ایجاد قراردادهای بلندمدت با مراکز تحقیقاتی
		توسعه اکوسیستم نوآوری پایدار
پایداری توسعه محصول	برنامه‌ریزی بلندمدت برای نسل‌های بعدی محصولات	
		ارتقای مستمر محصولات موجود
		پیش‌بینی نیازهای آتی بازار
		سرمایه‌گذاری در فناوری‌های نوظهور

خروجی جدول ۳ نشان می‌دهد که در این پژوهش، ۱۴۳ کد مضمون فرعی از داده‌های کیفی استخراج و در قالب ۹ مضمون فراگیر دسته‌بندی شدند. این فرآیند با استفاده از نرم‌افزار MAXQDA و از طریق کدگذاری، غربال‌گری دقیق و سازماندهی مفاهیم بر اساس نزدیکی معنایی، به شناسایی شبکه مفهومی جامع منجر شد. برای اعتبارسنجی ساختار عاملی استخراج‌شده، از تکنیک تحلیل عاملی اکتشافی استفاده گردید. نتایج حاصل از این تحلیل، که در جدول ۴ ارائه شده‌اند.

جدول ۴

تحلیل عاملی اکتشافی مدل

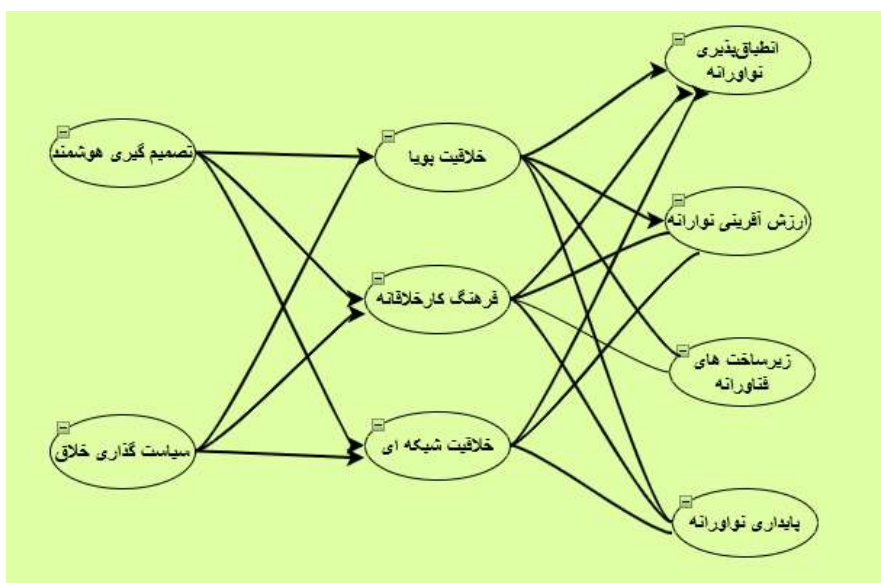
متغیر	KMO	بارتلت	نتیجه ازمون
سیاست‌گذاری خلاق	۰/۷۸۲	۰/۰۰۰	تائید
تصمیم‌گیری هوشمند	۰/۷۱۴	۰/۰۰۰	تائید
انعطاف‌پذیری نوآورانه	۰/۸۱۳	۰/۰۰۰	تائید
زیرساخت‌های فناورانه	۰/۸۹۱	۰/۰۰۰	تائید
خلاقیت پویا	۰/۸۱۶	۰/۰۰۰	تائید
فرهنگ کار خلاقانه	۰/۷۱۳	۰/۰۰۰	تائید
خلاقیت شبکه‌ای	۰/۷۹۳	۰/۰۰۰	تائید
ارزش‌آفرینی نوآورانه	۰/۸۲۶	۰/۰۰۰	تائید
پایداری نوآورانه	۰/۷۲۸	۰/۰۰۰	تائید

نتایج ارائه‌شده در جدول (۴) حاکی از کفایت نمونه‌گیری و مناسبت داده‌ها برای انجام تحلیل‌های عاملی است. مقدار شاخص کفایت نمونه‌گیری کایزر-مایر-اولکین (KMO) برای تمامی متغیرهای مدل (مضامین فراگیر) در سطح بسیار مطلوب قرار دارد و از آستانه پیشنهادی ۰/۷ فراتر رفته است. این مقادیر بیانگر حجم مناسب نمونه و وجود همبستگی کافی بین شاخص‌های هر عامل است که امکان استخراج معنادار

ساختارهای عاملی را فراهم می‌سازد. همچنین، نتایج آزمون کرویت بارلت برای کلیه متغیرها معناداری آماری را در سطح $\alpha < 0.05$ تأیید می‌کند. ($\text{Sig.} = 0.000$) این یافته نشان می‌دهد که ماتریس همبستگی شاخص‌ها از ماتریس واحد متفاوت بوده و الگوی همبستگی میان متغیرها برای استخراج عامل‌های زیربنایی مناسب است. بنابراین، هر دو معیار پیش‌نیاز تحلیل عاملی تأیید شده و داده‌ها آمادگی لازم برای ادامه تحلیل‌های ساختاری را دارند. شکل (۱) نشان‌دهنده مدل اکتشافی تحقیق است.

شکل ۱

مدل اکتشافی شده تحقیق

مدل مفهومی اکتشافی، ساختار نظام‌مندی از روابط مضامین مدل را به تصویر می‌کشد. در این مدل، دو سازه کلان تصمیم‌گیری هوشمند و سیاست‌گذاری خلاق به‌مثابه پیشران‌های بنیادین و ارکان (ورودی‌های مدل) عمل می‌کنند. این استراتژی‌های سطح کلان، نیروی محرکه و بستر نهادی لازم را برای شکل‌گیری هسته پردازی و پویای مدل (بخش میانی) فراهم می‌آورند. در این هسته میانی، سه بُعد کلیدی شامل خلاقیت پویا، فرهنگ کار خلاقانه و خلاقیت شبکه‌ای قرار دارند که نشان‌دهنده مکانیزم‌های انتقال اثر هستند. براین اساس میتوان استدلال کرد که تصمیمات و سیاست‌های نوآورانه به‌صورت مستقیم عمل نمی‌کنند، بلکه نیازمند گذار از خلاقیت‌های فردی و ایستا به سمت جریان‌های خلاقیت سیستمی، نهادینه‌شده (فرهنگ‌سازی) و هم‌افزا (شبکه‌سازی) در بستر اکوسیستم‌های دانش‌بنیان می‌باشند تا بتوانند زمینه‌ساز تغییرات بنیادین گردند. در بخش پیامدها و برون‌دادهای (خروجی‌های مدل)، کارکردهای راهبردی تبیین شده است. بر اساس شبکه روابط ترسیم‌شده، هم‌افزایی مکانیزم‌های میانی به تحقق چهار دستاورد کلان شامل انطباق‌پذیری نوآورانه، ارزش‌آفرینی نوآورانه، توسعه زیرساخت‌های فناورانه و در نهایت پایداری نوآورانه منجر می‌گردد. این امر نشان می‌دهد که ایفای نقش دولت خلاق، از طریق تزریق منطق شبکه‌ای و پویایی‌های فرهنگی، مستقیماً بر تاب‌آوری و واکنش سریع به تغییرات محیطی (انطباق‌پذیری)، خلق مزیت رقابتی و ثروت (ارزش‌آفرینی) و بقای بلندمدت کسب‌وکارهای دانش‌بنیان (پایداری) اثر می‌گذارد.

بحث و نتیجه‌گیری

پژوهش حاضر با هدف طراحی مدل کیفی دولت خلاق در تحقق کارآفرینی نوآورانه در شرکت‌های دانش‌بنیان انجام شد. نتایج تحلیل مضمون داده‌های حاصل از مصاحبه با خبرگان به استخراج ۱۴۴ کد، ۳۵ مضمون سازمان‌دهنده و ۹ مضمون فراگیر شامل سیاست‌گذاری خلاق، تصمیم‌گیری هوشمند، انعطاف‌پذیری نوآورانه، زیرساخت‌های فناورانه، خلاقیت پویا، فرهنگ کار خلاقانه، خلاقیت شبکه‌ای، ارزش‌آفرینی نوآورانه و پایداری نوآورانه منجر شد. تحلیل روابط میان این مضامین نشان داد که سیاست‌گذاری خلاق و تصمیم‌گیری هوشمند در جایگاه پیشران‌ها و ورودی‌های اصلی مدل قرار دارند؛ خلاقیت پویا، فرهنگ کار خلاقانه و خلاقیت شبکه‌ای سازوکارهای میانی و انتقال‌دهنده اثر هستند و در نهایت، انعطاف‌پذیری نوآورانه، توسعه زیرساخت‌های فناورانه، ارزش‌آفرینی نوآورانه و پایداری نوآورانه به‌عنوان پیامدهای مدل ظاهر می‌شوند. همچنین نتایج تحلیل عاملی اکتشافی از کفایت ساختار استخراج‌شده حمایت کرد؛ به‌گونه‌ای که مقادیر KMO برای مضامین فراگیر در دامنه ۰.۷۱۳ تا ۰.۸۹۱ قرار داشت و آزمون کروییت بارتلت برای همه مؤلفه‌ها معنادار بود. بنابراین، یافته اصلی پژوهش آن است که تحقق کارآفرینی نوآورانه در شرکت‌های دانش‌بنیان نه حاصل یک عامل منفرد، بلکه برآیند یک زنجیره نظام‌مند از سیاست‌ها و تصمیمات حاکمیتی، سازوکارهای خلاقانه سازمانی و شبکه‌ای و ظرفیت‌های فناورانه و انطباقی است.

نخستین یافته مهم پژوهش، شناسایی سیاست‌گذاری خلاق و تصمیم‌گیری هوشمند به‌عنوان دو پیشران بنیادین دولت خلاق بود. این یافته نشان می‌دهد که حمایت دولت از شرکت‌های دانش‌بنیان زمانی می‌تواند به کارآفرینی نوآورانه منجر شود که از حمایت‌های عمومی، ایستا و یکسان برای همه بنگاه‌ها فاصله گرفته و به سیاست‌هایی منعطف، مسئله‌محور، مبتنی بر شواهد و متناسب با تغییرات محیط فناوری تبدیل شود. این نتیجه با دیدگاه فلایشر و وانکل مبنی بر اینکه خلاقیت در ظرفیت سیاستی به توان سازمان‌های عمومی برای تولید و به‌کارگیری راه‌حل‌های جدید در مواجهه با مسائل پیچیده وابسته است، همسو است (Fleischer & Wanckel, 2024). همچنین، مرور یکپارچه کارآفرینی بخش عمومی نشان می‌دهد دولت می‌تواند فراتر از نقش تنظیم‌گر سنتی، به کنشگری فرصت‌جو و نوآور تبدیل شود که منابع و قابلیت‌های نهادی را برای خلق ارزش عمومی بسیج می‌کند (Vivona et al., 2025). نقش سیاست‌های حمایتی و تنظیمی دولت در شکل‌دهی فعالیت‌های کارآفرینانه نیز در مطالعات تطبیقی مورد تأیید قرار گرفته است (Ajayi-Nifise et al., 2024). از این منظر، سیاست‌گذاری خلاق در مدل حاضر را می‌توان گذار از «دولت واکنشی» به «دولت سازنده فرصت» دانست؛ دولتی که صرفاً به رفع پیامدهای شکست بازار نمی‌پردازد، بلکه فعالانه شرایط ظهور فرصت‌های نوآورانه را فراهم می‌کند.

شناسایی تصمیم‌گیری هوشمند در کنار سیاست‌گذاری خلاق نیز بیانگر آن است که کیفیت سیاست بدون کیفیت تصمیم‌گیری نمی‌تواند مزیت پایداری ایجاد کند. در محیط شرکت‌های دانش‌بنیان، چرخه‌های فناوری کوتاه، عدم قطعیت زیاد و تغییرات بازار سریع است؛ بنابراین تصمیم‌گیری مبتنی بر داده، شواهد پژوهشی، هوش بازار، مشارکت متخصصان و بازخورد مستمر اهمیت ویژه‌ای دارد. این نتیجه با دیدگاه نظریه سرریز دانش همخوان است؛ زیرا تبدیل دانش علمی و فناورانه به فرصت‌های کارآفرینانه زمانی تسهیل می‌شود که سازوکارهای نهادی قادر به شناسایی، تفسیر و هدایت دانش به سوی کاربردهای اقتصادی باشند (Audretsch et al., 2025). از سوی دیگر، تأکید پژوهش حاضر بر تصمیم‌گیری مشارکتی و چندتخصصی با این دیدگاه سازگار است که ظهور کارآفرینی به‌شدت وابسته به زمینه و کیفیت روابط میان بازیگران اکوسیستم است (Audretsch et al., 2022). در محیط‌های نهادی کمتر توسعه‌یافته نیز دولت‌های منطقه‌ای می‌توانند از طریق ایجاد شرایط مناسب و کاهش خلأهای نهادی، فرصت‌های کارآفرینی را فعال سازند (Wei, 2022). بنابراین، هوشمندی دولت در اینجا صرفاً به

معنای استفاده از فناوری نیست، بلکه به معنای تبدیل داده، دانش تخصصی، اطلاعات بازار و مشارکت ذی‌نفعان به تصمیم‌های سریع و قابل بازنگری است.

یافته بعدی، قرار گرفتن خلاقیت پویا، فرهنگ کار خلاقانه و خلاقیت شبکه‌ای در هسته میانی مدل بود. این یافته از این ایده حمایت می‌کند که سیاست‌های مناسب دولت تنها زمانی به نتایج کارآفرینانه تبدیل می‌شوند که ظرفیت خلاقیت را در سطح افراد، سازمان‌ها و شبکه‌های میان‌سازمانی فعال کنند. درباره خلاقیت پویا، یافته حاضر با مطالعاتی همخوان است که خلاقیت را ظرفیتی وابسته به یادگیری، توانمندسازی و محیط سازمانی می‌دانند. رهبری تحول‌آفرین و توانمندسازی روان‌شناختی می‌توانند عملکرد خلاقانه کارکنان در سازمان‌های دولتی را افزایش دهند (Alhosani & Ahmad, 2024) و پژوهش‌های حوزه مدیریت دولتی نیز نشان می‌دهند خلاقیت کارکنان به یکی از مؤلفه‌های مهم تحول بخش عمومی تبدیل شده است (Stasyuk et al., 2025). افزون بر این، سرمایه فکری می‌تواند از طریق افزایش قابلیت تولید و تبادل دانش، زمینه خلاقیت کارکنان را تقویت کند (Rasan & Atiyah, 2022). در نتیجه، خلاقیت پویا در مدل حاضر را می‌توان قابلیت دانست که سازمان‌ها را قادر می‌سازد ایده‌های تازه را به‌طور مستمر تولید، آزمایش، اصلاح و به راه‌حل‌های قابل اجرا تبدیل کنند.

فرهنگ کار خلاقانه نیز به‌عنوان دومین سازوکار میانی نشان می‌دهد که نوآوری صرفاً محصول وجود افراد خلاق نیست، بلکه نیازمند محیطی است که در آن ارائه ایده‌های غیرمتعارف، آزمون و خطا، پذیرش ریسک، یادگیری از شکست و تبادل آزاد اطلاعات مشروعیت داشته باشد. این یافته با پژوهش آنجوم و همکاران همسو است که نشان دادند خلاقیت همراه با حمایت محیطی و نهادی می‌تواند به تقویت جهت‌گیری کارآفرینانه منجر شود (Anjum et al., 2020). همچنین، یافته‌های مرتبط با خودکارآمدی و کارآفرینی خلاق در ایران نشان می‌دهد باور افراد به قابلیت‌های خود می‌تواند در ظهور رفتارهای خلاق و نوآورانه نقش داشته باشد (Karimi Mokhtari Baye Kolaei, 2020). یافته‌های مربوط به نقش هوش کسب‌وکار و عوامل مؤثر بر خلاقیت نوآورانه نیز بر ضرورت هم‌زمانی قابلیت‌های فردی و سازمانی تأکید دارند (Alavi & Fakhri, 2022). از این‌رو، سیاست‌های دولت خلاق هنگامی اثربخش خواهند بود که از سطح تدوین مقررات فراتر رفته و شرایطی ایجاد کنند که شکست‌های کنترل‌شده بخشی از فرآیند یادگیری تلقی شوند و سازمان‌ها برای تجربه‌گری و نوآوری انگیزه داشته باشند.

شناسایی خلاقیت شبکه‌ای نیز یکی از نتایج کلیدی پژوهش بود. این یافته بیانگر آن است که شرکت دانش‌بنیان نمی‌تواند نوآوری پایدار را صرفاً با اتکا به منابع داخلی خود ایجاد کند؛ بلکه نیازمند تعامل با دانشگاه‌ها، مراکز تحقیقاتی، مشتریان، رقبای سرمایه‌گذاران، نهادهای دولتی و سایر اعضای اکوسیستم است. این نتیجه با یافته‌های راجماواتی و همکاران درباره نقش شبکه‌های کارآفرینانه و تعامل بازیگران دولتی در تقویت نوآوری در اقتصاد خلاق همخوانی دارد (Rachmawati et al., 2023). یافته‌های گویا و همکاران نیز بر رابطه متقابل اقتصاد خلاق، نوآوری و کارآفرینی تأکید دارند و نشان می‌دهند ظرفیت نوآوری در محیطی غنی از تعاملات دانشی تقویت می‌شود (Gouvea et al., 2021). در مطالعات مربوط به بنگاه‌های کوچک و متوسط نیز اثربخشی حمایت‌های دولتی به نحوه پیوند این حمایت‌ها با جهت‌گیری کارآفرینانه و ظرفیت‌های بنگاه وابسته بوده است (Nakku et al., 2020). در ایران نیز توسعه اکوسیستم کارآفرینی دانشگاه‌محور نیازمند شبکه ارتباطی مؤثر میان دانشگاه، صنعت، دولت و سایر نهادهای پشتیبان گزارش شده است (Entezari, 2022) و بررسی پیشران‌های اکوسیستم دانشگاهی نیز اهمیت تعامل نهادی و دسترسی هماهنگ به منابع را برجسته ساخته است (Moradnejadi, 2024). بنابراین، نقش دولت خلاق بیش از آنکه جانشین سایر بازیگران باشد، باید ایجادکننده و تسهیل‌کننده ارتباط میان آنان باشد.

یافته دیگر پژوهش، برجسته شدن انعطاف‌پذیری نوآورانه و زیرساخت‌های فناورانه در بخش برون‌دادها و ظرفیت‌های راهبردی مدل بود. انعطاف‌پذیری نوآورانه بیانگر توانایی شرکت در تغییر فناوری، بازطراحی فرایندها، انطباق محصولات با نیازهای جدید، بازتخصیص منابع و واکنش سریع به تغییر مقررات و بازار است. اهمیت چنین قابلیت‌هایی در شرایط بحرانی به‌وضوح مشاهده شده است؛ به‌گونه‌ای که خلاقیت، نوآوری

و کارآفرینی از مهم‌ترین سازوکارهای پاسخ بنگاه‌های کوچک و متوسط به آشفتگی ناشی از بحران‌های محیطی بوده‌اند (Thukral, 2021). همچنین، مطالعات کارآفرینی دانش‌بر نشان می‌دهد قابلیت ترکیب دانش، فناوری و فرصت‌های بازار برای ایجاد و حفظ مزیت رقابتی اهمیت بنیادین دارد (Malerba & McKelvey, 2020). بنابراین، انعطاف‌پذیری در مدل حاضر نه یک واکنش مقطعی، بلکه قابلیت پویایی است که شرکت دانش‌بنیان را برای تغییر مستمر آماده نگه می‌دارد.

در مورد زیرساخت‌های فناورانه نیز یافته‌های پژوهش نشان داد که تحول دیجیتال، زیرساخت داده، امنیت سایبری، ابزارهای نرم‌افزاری، هوش مصنوعی، پلتفرم‌های همکاری و سازوکارهای مدیریت دانش و مالکیت فکری از اجزای اساسی تحقق کارآفرینی نوآورانه‌اند. این نتیجه با مطالعاتی همخوان است که فناوری‌های دیجیتال را بسترساز طراحی و مدیریت هوشمند محیط‌های پیچیده معرفی کرده‌اند (Xia et al., 2022). سازوکارهای دولت الکترونیک نیز می‌توانند با افزایش مشارکت، شفافیت و جریان اطلاعات میان دولت و جامعه، کیفیت حکمرانی را ارتقا دهند (Tejedo-Romero et al., 2022). گسترش محیط‌های دیجیتال حتی مرزهای سنتی فرصت‌های کارآفرینانه را نیز تغییر داده و بازارهای مجازی جدیدی ایجاد کرده است (Yemenici, 2022). شواهد مربوط به صنایع خلاق نیز نشان می‌دهد دولت محلی می‌تواند از طریق ایجاد زیرساخت و شبکه حمایتی، توسعه فعالیت‌های نوآورانه را تسهیل کند (Roziqin et al., 2021). در نتیجه، زیرساخت فناورانه در دولت خلاق نباید صرفاً به خرید تجهیزات یا دیجیتالی کردن فرایندهای اداری محدود شود، بلکه باید بستری برای تولید، گردش، ترکیب و تجاری‌سازی دانش باشد.

دو پیامد مهم دیگر مدل، ارزش‌آفرینی نوآورانه و پایداری نوآورانه بودند. این یافته نشان می‌دهد موفقیت دولت خلاق را نمی‌توان صرفاً با تعداد حمایت‌های اعطاشده یا تعداد شرکت‌های تأسیس‌شده سنجید؛ بلکه معیار نهایی باید توان اکوسیستم در تبدیل نوآوری به محصولات موفق، کاهش زمان ورود به بازار، افزایش بهره‌وری، رضایت مشتری، توسعه سهم بازار و حفظ قابلیت نوآوری در بلندمدت باشد. این نتیجه با تعریف کارآفرینی مبتنی بر نوآوری همسو است که نوآوری را محور ایجاد شرکت‌ها و مزیت‌های اقتصادی جدید می‌داند (Botelho et al., 2026). همچنین، پیوند کارآفرینی نوآورانه با توسعه پایدار در اقتصادهای نوظهور مورد تأکید قرار گرفته است (Dote-Pardo et al., 2025) و مرور چرخه عمر فعالیت‌های کارآفرینانه نشان می‌دهد پایداری باید در تمام مراحل شکل‌گیری و رشد کسب‌وکار مورد توجه قرار گیرد (Di Vaio et al., 2022). از منظر توسعه کلان نیز تقویت کارآفرینی می‌تواند یکی از محرک‌های توسعه اقتصادی باشد (Zarkua et al., 2025). بنابراین، ارزش‌آفرینی و پایداری در مدل حاضر دو مرحله جداگانه نیستند؛ ارزش‌آفرینی زمانی اهمیت راهبردی پیدا می‌کند که قابلیت تداوم، یادگیری و بازتولید نوآوری را نیز در شرکت تقویت کند.

یافته‌های پژوهش همچنین اهمیت سازوکارهای مالی را در این مسیر روشن می‌سازد. شرکت‌های دانش‌بنیان معمولاً با ریسک فناوری بالا، دارایی‌های نامشهود و دوره‌های نسبتاً طولانی تبدیل ایده به درآمد روبه‌رو هستند و از این‌رو، الگوهای سنتی تأمین مالی ممکن است برای آنها کافی نباشد. توسعه فناوری‌های مالی می‌تواند دسترسی بنگاه‌های کوچک و متوسط به منابع را تسهیل کند (Łasak, 2022) و ابزارهای تأمین مالی جایگزین ظرفیت ایجاد مدل‌های کسب‌وکار نوآورانه و پایدار را افزایش می‌دهند (Moleka, 2024). در همین راستا، حمایت دولت زمانی اثربخش‌تر خواهد بود که همراه با ارتقای سواد مالی و توان مدیریت منابع در بنگاه‌ها باشد (Hossain et al., 2023). یافته‌های داخلی نیز ضرورت حمایت مالی، حقوقی و نهادی از توسعه کارآفرینی فناورانه را نشان داده‌اند (Jamshidi et al., 2021) و چالش‌های حقوقی و اجرایی کارآفرینی در ایران مؤید آن است که کیفیت سیاست‌های کلان دولت می‌تواند مسیر فعالیت‌های نوآورانه را تسهیل یا محدود سازد (Hasanvand et al., 2024).

در مجموع، مدل به‌دست‌آمده نشان می‌دهد دولت خلاق باید به‌مثابه «معمار اکوسیستم» عمل کند، نه صرفاً تأمین‌کننده منابع یا تنظیم‌کننده فعالیت شرکت‌ها. در این معماری، سیاست‌گذاری خلاق و تصمیم‌گیری هوشمند نقطه آغاز هستند؛ اما اثر آنها تنها از طریق تبدیل شدن به خلاقیت پویا، فرهنگ پذیرای نوآوری و شبکه‌های هم‌آفرینی به سطح شرکت منتقل می‌شود. برآیند این فرآیند، افزایش انعطاف‌پذیری، تقویت زیرساخت فناوریانه، خلق ارزش و پایداری نوآوری است. چنین برداشتی با این دیدگاه همسو است که کارآفرینی نوآورانه پدیده‌ای زمینه‌مند، چندسطحی و مبتنی بر تعامل نظام نوآوری با قابلیت‌های کارآفرینانه است (Audretsch et al., 2022; Malerba & McKelvey, 2020). بر این اساس، دستاورد نظری پژوهش حاضر را می‌توان در تلفیق ابعاد سخت مانند زیرساخت فناوری و سازوکارهای سیاستی با ابعاد نرم مانند فرهنگ خلاق، یادگیری و شبکه‌سازی در یک چارچوب واحد دانست. این مدل توضیح می‌دهد که چرا حمایت‌های پراکنده و منفرد الزاماً به کارآفرینی نوآورانه منجر نمی‌شوند و چرا موفقیت سیاست‌های دولت در اقتصاد دانش‌بنیان مستلزم هماهنگی میان سطوح نهادی، سازمانی، انسانی، فناوریانه و شبکه‌ای است.

پژوهش حاضر با محدودیت‌هایی همراه بود که در تفسیر و تعمیم یافته‌ها باید مورد توجه قرار گیرند. نخست، ماهیت کیفی و اکتشافی مطالعه و استفاده از نمونه هدفمند ۲۰ نفره از خبرگان، اگرچه امکان دستیابی به درک عمیق از پدیده را فراهم ساخت، تعمیم آماری یافته‌ها به تمامی شرکت‌های دانش‌بنیان و نهادهای دولتی را محدود می‌کند. دوم، داده‌ها عمدتاً مبتنی بر ادراک، تجربه و قضاوت مشارکت‌کنندگان بودند و ممکن است تحت تأثیر سوگیری‌های فردی، تجربه حرفه‌ای یا مطلوبیت اجتماعی قرار گرفته باشند. سوم، تفاوت میان صنایع دانش‌بنیان از نظر بلوغ فناوری، اندازه شرکت، منابع مالی، بازار هدف و محیط مقرراتی در مدل حاضر به‌صورت تفصیلی تفکیک نشده است. همچنین، ماهیت مقطعی گردآوری داده‌ها امکان بررسی تحول مؤلفه‌های دولت خلاق و آثار آنها در طول زمان را محدود می‌سازد و مدل ارائه‌شده عمدتاً روابط مفهومی میان سازه‌ها را تبیین می‌کند، نه روابط علیّ آزمون‌شده در یک طرح طولی.

پیشنهاد می‌شود پژوهش‌های آینده مدل استخراج‌شده را در نمونه‌های بزرگ‌تر و با استفاده از روش‌های کمی مانند مدل‌سازی معادلات ساختاری آزمون کنند تا شدت و جهت روابط میان سیاست‌گذاری خلاق، تصمیم‌گیری هوشمند، سازوکارهای میانی و پیامدهای کارآفرینی نوآورانه مشخص شود. انجام مطالعات طولی نیز می‌تواند نشان دهد تغییر سیاست‌های دولت چگونه در گذر زمان بر قابلیت‌های خلاقانه و عملکرد نوآورانه شرکت‌های دانش‌بنیان اثر می‌گذارد. همچنین، مقایسه مدل در صنایع مختلف از جمله فناوری اطلاعات، زیست‌فناوری، تجهیزات پزشکی، انرژی و صنایع پیشرفته می‌تواند به شناسایی مؤلفه‌های عمومی و صنعت‌ویژه کمک کند. مطالعات تطبیقی میان استان‌ها یا کشورهای دارای محیط‌های نهادی متفاوت نیز می‌توانند میزان وابستگی مدل به زمینه را روشن سازند. علاوه بر این، بررسی نقش متغیرهای تعدیل‌کننده‌ای مانند اندازه شرکت، سن شرکت، شدت تحقیق و توسعه، دسترسی به سرمایه خطرپذیر، بلوغ دیجیتال و سطح عدم قطعیت محیطی می‌تواند قدرت تبیینی مدل را افزایش دهد.

در سطح کاربردی پیشنهاد می‌شود نهادهای سیاست‌گذار حوزه اقتصاد دانش‌بنیان، نظام حمایت از شرکت‌ها را از سازوکارهای عمومی و ثابت به سمت سیاست‌گذاری انعطاف‌پذیر، داده‌محور و متناسب با مرحله رشد و نیاز فناوریانه هر شرکت سوق دهند. ایجاد محیط‌های آزمون تنظیم‌گری، کاهش فرایندهای اداری غیرضروری، توسعه سامانه‌های یکپارچه داده و رصد اکوسیستم، استفاده از تحلیل داده و هوش مصنوعی در تخصیص حمایت‌ها و تشکیل سازوکارهای تصمیم‌گیری مشترک میان دولت، دانشگاه، صنعت و سرمایه‌گذاران می‌تواند در این راستا مؤثر باشد. مدیران شرکت‌های دانش‌بنیان نیز می‌توانند با ایجاد امنیت روان‌شناختی برای ارائه ایده و تجربه‌گری، مستندسازی درس‌آموخته‌های شکست، تشکیل تیم‌های چندتخصصی، توسعه نوآوری باز و گسترش همکاری با دانشگاه‌ها، مشتریان، رقبای و مراکز تحقیقاتی، خلاقیت شبکه‌ای و سازمانی را تقویت کنند. همچنین، تنوع‌بخشی به منابع تأمین مالی، سرمایه‌گذاری مستمر در تحقیق و توسعه، توسعه زیرساخت‌های دیجیتال

و امنیت سایبری، مدیریت نظام‌مند مالکیت فکری و ایجاد چرخه‌های سریع بازخورد بازار می‌تواند زمینه تبدیل ظرفیت دولت خلاق به ارزش‌آفرینی و پایداری بلندمدت شرکت‌های دانش‌بنیان را فراهم سازد.

تعارض منافع

در انجام مطالعه حاضر، هیچ‌گونه تضاد منافع وجود ندارد.

مشارکت نویسندگان

در نگارش این مقاله تمامی نویسندگان نقش یکسانی ایفا کردند.

موازن اخلاقی

در انجام این پژوهش تمامی موازن و اصول اخلاقی رعایت گردیده است.

شفافیت داده‌ها

داده‌ها و مآخذ پژوهش حاضر در صورت درخواست از نویسنده مسئول و ضمن رعایت اصول کپی رایت ارسال خواهد شد.

حامی مالی

این پژوهش حامی مالی نداشته است.

References

- Ajayi-Nifise, A. O., Tula, S. T., Asuzu, O. F., Mhlango, N. Z., Olatoye, F. O., & Ibeh, C. V. (2024). The Role of Government Policy in Fostering Entrepreneurship: A USA and Africa Review. *International Journal of Management & Entrepreneurship Research*, 6(2), 352-367. <https://doi.org/10.51594/ijmer.v6i2.775>
- Alavi, S. H., & Fakhri, F. (2022). Designing a Model of Factors Affecting Innovative Creativity and Entrepreneurship among Physical Education Students with the Mediating Role of Business Intelligence. *Karafan Scientific Quarterly*, 20(2), 467-483. <https://doi.org/10.48301/kssa.2022.327603.1983>
- Alhosani, A. A., & Ahmad, S. Z. (2024). Charting Creativity in Government: The Relationship between Transformational Leadership, Psychological Empowerment and Employee Creative Performance. *Transforming Government: People, Process and Policy*, 18(1), 33-48. <https://doi.org/10.1108/TG-10-2023-0160>
- Anjum, T., Farrukh, M., Heidler, P., & Díaz Tautiva, J. A. (2020). Entrepreneurial Intention: Creativity, Entrepreneurship, and University Support. *Journal of Open Innovation: Technology, Market, and Complexity*, 7(1), 11. <https://doi.org/10.3390/joitmc7010011>
- Audretsch, D., Belitski, M., & Fiedler, A. (2025). The Knowledge Spillover Theory of Entrepreneurship and Innovation: Taking Stock and New Directions. *The Journal of Technology Transfer*, 1-24. <https://doi.org/10.1007/s10961-025-10215-9>
- Audretsch, D. B., Belitski, M., Caiazza, R., Günther, C., & Menter, M. (2022). From Latent to Emergent Entrepreneurship: The Importance of Context. *Technological Forecasting and Social Change*, 175, 121356. <https://doi.org/10.1016/j.techfore.2021.121356>
- Botelho, T. L., Fehder, D. C., & Hochberg, Y. V. (2026). Innovation-Driven Entrepreneurship. *Journal of Economic Literature*, 64(1), 89-140. <https://doi.org/10.1257/jel.20251484>
- Cheng, H., Sun, X., Xie, J., Liu, B. J., Xia, L., Luo, S. J., & Li, Y. (2024). Constructing and Validating the Museum Product Creativity Measurement (MPCM): Dimensions for Creativity Assessment of Souvenir Products in Chinese Urban Historical Museums. *Humanities and Social Sciences Communications*, 11(1), 1-17. <https://doi.org/10.1057/s41599-024-02780-5>

- Chollisni, A., Syahrani, S., Shandy, A., & Anas, M. (2022). The Concept of Creative Economy Development-Strengthening Post COVID-19 Pandemic in Indonesia. *Linguistics and Culture Review*, 6, 413-426. <https://doi.org/10.21744/lingcure.v6nS1.2065>
- Di Vaio, A., Hassan, R., Chhabra, M., Arrigo, E., & Palladino, R. (2022). Sustainable Entrepreneurship Impact and Entrepreneurial Venture Life Cycle: A Systematic Literature Review. *Journal of Cleaner Production*, 378, 134469. <https://doi.org/10.1016/j.jclepro.2022.134469>
- Dote-Pardo, J., Ortiz-Cea, V., Peña-Acuña, V., Severino-González, P., Contreras-Henríquez, J. M., & Ramírez-Molina, R. I. (2025). Innovative Entrepreneurship and Sustainability: A Bibliometric Analysis in Emerging Countries. *Sustainability*, 17(2), 658. <https://doi.org/10.3390/su17020658>
- Emon, M. H., & Nipa, M. N. (2024). Exploring the Gender Dimension in Entrepreneurship Development: A Systematic Literature Review in the Context of Bangladesh. *Westcliff International Journal of Applied Research*, 8(1), 34-49. <https://doi.org/10.47670/wuwijar202481mhemnn>
- Entezari, Y. (2022). Requirements for Developing a University-Based Entrepreneurship Ecosystem in Iran. *Quarterly Journal of Research and Planning in Higher Education*, 25(1), 1-25.
- Feng, B., & Chen, M. (2020). The Impact of Entrepreneurial Passion on Psychology and Behavior of Entrepreneurs. *Frontiers in psychology*, 11, 1733. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2020.01733>
- Fleischer, J., & Wanckel, C. (2024). Creativity in Policy Capacity: Organizational and Individual Determinants. *Public Administration Review*, 84(2), 218-232. <https://doi.org/10.1111/puar.13676>
- Gouvea, R., Kapelianis, D., Montoya, M. J. R., & Vora, G. (2021). The Creative Economy, Innovation and Entrepreneurship: An Empirical Examination. *Creative Industries Journal*, 14(1), 23-62. <https://doi.org/10.1080/17510694.2020.1744215>
- Hasanvand, A., Karim, M. H., & Toulabi Nejad, M. (2024). Legal and Operational Challenges of Social Entrepreneurship in Iran with Emphasis on Government Macro-Policies and Strategies. *Strategic and Macro Policies*, 12(45), 104-133. <https://doi.org/10.30507/jmsp.2023.382429.2528>
- Hassanpour, M. M., Homayoun, M. H., Pakatchi, A., & Zanjani, M. J. a.-D. (2020). Contexts and the Role of Government Policies in the Development of Cultural Creativity in Safavid-Era Iran. *Religion and communication*, 27(1), 189-228.
- Hossain, M. M., Ibrahim, Y., & Uddin, M. M. (2023). Finance, Financial Literacy and Small Firm Financial Growth in Bangladesh: The Effectiveness of Government Support. *Journal of Small Business & Entrepreneurship*, 35(3), 336-361. <https://doi.org/10.1080/08276331.2020.1793097>
- Jamshidi, O., Shafiei, F., & Hafezieh, M. (2021). Analysis of Factors Affecting the Development of Technological and Innovative Entrepreneurship in Fisheries of Iran's Northern Provinces. *Entrepreneurship and Sustainable Agricultural Development Studies*, 11(2), 94-115. <https://doi.org/10.22069/jead.2024.21583.1743>
- Karimi Mokhtari Baye Kolaei, M. (2020). The Effect of Spiritual Health and Self-Efficacy on Creative and Innovative Entrepreneurship among Faculty Members of Islamic Azad Universities in Mazandaran Province. *Curriculum and Educational Planning Research*, 24(13), 27-38.
- Klochan, I., Khodakivska, O., Kobets, S., Bachkir, I., Martynova, L., & Hnatenko, I. (2022). Sustainable Development of Regions: Modeling the Management of Economic Security of Innovative Entrepreneurship.
- Łasak, P. (2022). The Role of Financial Technology and Entrepreneurial Finance Practices in Funding Small and Medium-Sized Enterprises. *Journal of Entrepreneurship, Management and Innovation*, 18(1), 7-34. <https://doi.org/10.7341/20221811>
- Lv, Y., Chen, Y., Sha, Y., Wang, J., An, L., Chen, T., & Huang, L. (2021). How Entrepreneurship Education at Universities Influences Entrepreneurial Intention: Mediating Effect Based on Entrepreneurial Competence. *Frontiers in psychology*, 12, 655868. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2021.655868>
- Malerba, F., & McKelvey, M. (2020). Knowledge-Intensive Innovative Entrepreneurship Integrating Schumpeter, Evolutionary Economics, and Innovation Systems. *Small Business Economics*, 54(2), 503-522. <https://doi.org/10.1007/s11187-018-0060-2>
- Moleka, P. (2024). Innovative Entrepreneurship through Alternative Finance: A Framework for Sustainable and Innovative Business Models. In *Alternative Finance* (pp. 13-28). Routledge. <https://doi.org/10.4324/9781032713533-3>
- Moradnejadi, H. (2024). Drivers of the Entrepreneurship Ecosystem at Ilam University. *Journal of Entrepreneurship Research*, 3(1), 93-110. <https://doi.org/10.22034/jer.2024.2027333.1108>
- Motahhar, S. (2024). The Position of Entrepreneurship in Energy Engineering Education. *Iranian Journal of Engineering Education*, 26(102), 103-117. <https://doi.org/10.22047/ijee.2024.441441.2052>
- Nakku, V. B., Agbola, F. W., Miles, M. P., & Mahmood, A. (2020). The Interrelationship between SME Government Support Programs, Entrepreneurial Orientation, and Performance: A Developing Economy Perspective. *Journal of Small Business Management*, 58(1), 2-31. <https://doi.org/10.1080/00472778.2019.1659671>

- Rachmawati, E., Majid, J., & Elizabeth, R. (2023). The Role of the Minister of Tourism and Creative Economy in Encouraging Innovation and Entrepreneurial Networks in the Creative Economy Sector in Indonesia. *West Science Journal Economic and Entrepreneurship*, 1(09), 459-467. <https://doi.org/10.58812/wsjee.v1i09.218>
- Rasan, W. H., & Atiyah, L. A. (2022). The Role of Intellectual Capital in Achieving Employee's Creativity: An Analytical Study of the Opinions of a Sample of Government Banks in the City of Diwaniyah. *World Bulletin of Management and Law*, 13, 160-166.
- Rezaei Khodadoust, K. (2023). Presenting a Model for Identifying Entrepreneurial Opportunities among Rural Women Entrepreneurs in Kermanshah Province. *Quarterly Journal of Space Economy and Rural Development*, 12(45), 1-16.
- Roziqin, A., Retnandari, N., Fajrina, A., Sihidi, I., & Kamil, M. (2021). The Local Government and Creative Industry: Experience from Batik Tulis Lasem Industries. *Jurnal Bina Praja*, 13(3), 419-429. <https://doi.org/10.21787/jbp.13.2021.419-429>
- Stasyuk, M., Marques, T., Serra, F., Cavalcante, I. C. C. R., & Scafuto, I. C. (2025). Creativity of Workers in Public Administration: A Bibliometric Study. *International Journal of Public Sector Management*. <https://doi.org/10.1108/IJPSM-11-2024-0384>
- Suanpong, K., Yeing-aramkul, Y., Yoochayantee, K., & Tripopsakul, S. (2025). Cognitive and Motivational Drivers of Entrepreneurial Intention in an Emerging Economy: Implications for Open Innovation Dynamics. *Journal of Open Innovation: Technology, Market, and Complexity*, 11(2), 100568. <https://doi.org/10.1016/j.joitmc.2025.100568>
- Tejedo-Romero, F., Araujo, J. F. F. E., Tejada, A., & Ramirez, Y. (2022). E-Government Mechanisms to Enhance the Participation of Citizens and Society: Exploratory Analysis through the Dimension of Municipalities. *Technology in Society*, 70, 101978. <https://doi.org/10.1016/j.techsoc.2022.101978>
- Thukral, E. (2021). COVID-19: Small and Medium Enterprises Challenges and Responses with Creativity, Innovation, and Entrepreneurship. *Strategic Change*, 30(2), 153-158. <https://doi.org/10.1002/jsc.2399>
- van Hoek, A. A., van der Plas, C. G., & Luchtman, M. J. J. P. (2023). Etikettenschwindel or Creative Government-Using Private Law to Collect Public Law Money Claims (A Cross-Border Perspective). In *Of Swords and Shields: Due Process and Crime Control in Times of Globalisation: Liber Amicorum Prof. Dr. JAE Vervale* (pp. 623-631). Eleven International Publishing.
- Vivona, R., Clausen, T. H., Gullmark, P., Cinar, E., & Demircioglu, M. A. (2025). Public Sector Entrepreneurship: An Integrative Review. *Small Business Economics*, 64(4), 1791-1815. <https://doi.org/10.1007/s11187-024-00965-5>
- Wei, Y. (2022). Regional Governments and Opportunity Entrepreneurship in Underdeveloped Institutional Environments: An Entrepreneurial Ecosystem Perspective. *Research Policy*, 51(1), 104380. <https://doi.org/10.1016/j.respol.2021.104380>
- Xia, H., Liu, Z., Efremochkina, M., Liu, X., & Lin, C. (2022). Study on City Digital Twin Technologies for Sustainable Smart City Design: A Review and Bibliometric Analysis of Geographic Information System and Building Information Modeling Integration. *Sustainable Cities and Society*, 84, 104009. <https://doi.org/10.1016/j.scs.2022.104009>
- Yemenici, A. D. (2022). Entrepreneurship in the World of Metaverse: Virtual or Real? *Journal of Metaverse*, 2(2), 71-82. <https://doi.org/10.57019/jmv.1126135>
- Zarkua, T., Heijman, W., Benešová, I., & Krivko, M. (2025). Entrepreneurship as a Driver of Economic Development. *Entrepreneurial Business and Economics Review*, 13(1), 61-77. <https://doi.org/10.15678/EBER.2025.130104>
- Zhao, X., & Zhang, J. (2021). The Analysis of Integration of Ideological Political Education with Innovation Entrepreneurship Education for College Students. *Frontiers in psychology*, 12, 610409. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2021.610409>